

AZ EMBER(I)SÉG MASSIF KRITIKÁJA,
avagy a Punnany Massif zenekar diskurzusai

JELIGE: OPK856

LEZÁRÁS DÁTUMA

2024. április 12.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	3
Kutatás módszertana	5
Zenekartörténet	5
A művészet definiálása	8
Médiakutatás és médiavisszhang	9
Diskurzuselemzés	13
A felnövés diskurzusa	17
(A lázadás, az önreflexió, a kritikus és önkritikus világ- és énszemlélet problémái)	17
Szimbolika	20
Társadalomkritika	22
Összevetés: hasonlítás más előadókkal	26
Kutatási eredmények	28
Kritika	30
Következtetések	30
Irodalomjegyzék	32
Szakirodalom:	32
Facebook:	33
YouTube:	35
Blogok és cikkek:	35
Melléklet	36
Dalszövegek	36
Punnany Massif:	36
FankaDeli:	40
Beton.Hofi:	41
Krúbi:	43

Tanulmányom célja a Punnany Massif, egy 2003-ban megalakult magyarországi zenekar diskurzusainak elemzése társadalomkritikai szempontból. A zenekar dalaiban érintett és gyakran bírált társadalmi és kultúrspecifikus témák és kérdések – egyebek között hovatarozás, önreflexió, hagyományörzés, deviancia, vagy éppen a kultúr- és aktuálpolitika – összességéből épül fel a centrális téma: a kritikus világszemlélet és annak megosztása a közönséggel. Szándékom egy kvalitatív tartalomelemzés, olyan kombinált módszertan használatával, mely kommunikációs, szimbolikus és diszkurzív szempontok egyvelegében vizsgálja a Punnany Massif zenekar szövegeinek társadalomkritikai jellegét. Továbbá elengedhetetlennek tartom a zenekar által képviselt irányzatok párhuzamba vonását más, hasonló nézeteket valló és hasonló műfajban mozgó előadókkal és zenekarokkal.

Tanulmányom, bár a zenekar által képviselt ideákra, kritikus társadalom- és énképre összpontosít, mindazonáltal egy új értelmezési tartományt is kínál: a társadalombírálat, mint művészeti ág hipotézisét vetíti előre. Célja megalapozni a magyar zene társadalomkritikai vonulatának fontosságát, illetve elemezni és megnézni, hogy mit is jelent a fogalom, hogyan jelenik meg ez a magyar zenében, fókuszban lévén a Punnany Massif zenekar, de viszonyítási pontoknak használva más zenekarokat és zenészeket is, akik művészetében határozottan érzékelhető ugyan ez az aspektus. Olyan példákat hozok, amik műfajilag is hasonlatosak a fókusz-zenekarhoz, az adekvát hasonlítás végett. Továbbá vizsgálnom kell a zenekarok ráhatását társadalmunkra, illetve egybekötöm a társadalomkritikai vonalat a dalok és szövegek művészi mivoltával (pl., hogy jelenik meg a társadalomkritika a dalok szimbolikájában? Milyen diskurzusokból épül fel az átfogó kép?). Ehhez szükséges a művészet definiálható keretekbe ültetése. Bármennyire nem tűnik tudományos alapúnak a bizonyos „mire gondolt a költő” kérdés, és az arra való válaszkérés, úgy hiszem, hogy fontos említést tennünk róla, ha meg akarjuk érteni a diskurzusokban jelen lévő társadalomkritika és művészet kapcsolatát. Még ha nem is tisztem kijelenteni, hogy mire gondolt a költő, azt talán tisztem eldönteni és alátámasztani, hogy mit gondolok: mire gondolhatott a költő. Nem általános érvényű igazságokat szeretnék kimondani, hanem a témám relevanciájához tartozó fontos gondolatokat fogalmazok meg. Azon nehézséggel és veszéllyel vállalom ezt, hogy talán nem lesz igazam. Pontosan ez a művészet szépsége, hogy talán nincs igazam, de talán nekem *is* igazam van — ahogy számos más embernek is, sőt, talán mindenkinek. Ez a legizgalmasabb a művészetekben.

Szerencsés esetben tartom, hogy a kutatásom egy általam szeretett, ezáltal fontos, dologból nőtt ki — a téma választott engem nem pedig fordítva. Céлом, így, tudományosan

érvényesíteni a véleményemet, az értékeimet, a számomra fontos dolgokat. Ezért is született meg a tanulmány: mert volt valami, egy téma, ami intenzíven foglalkoztatott.

A Punnany Massif zenekar húsz éves pályafutása alatt egy stabil és internacionális közönséget épített ki magának, karrierjük napjainkig felfelé ível. Nem öregedtek ki a szakmából. Nem szándékom részrehajló érvekkel indokolni választásomat, — bár titkolni nem tudnám: hajlamos vagyok a zenekarral kapcsolatos elfogultságra — így hát azért tartom fontosnak témámat, mert rendelkezik a mindenkori aktualitás tulajdonságával. Jelen tanulmány fókuszában az állandóan változó társadalom áll. És ahhoz, hogy egy társadalmat megérthessünk, meg kell értenünk az azt mozgó fogaskerekeket: kultúrát, hagyományt, csoportot, családot, egyént, ént, egyediséget.

A társadalomkritika fogalmának esszenciája a társadalomtudományok számos területének összekapcsolásában rejlik. A társadalombírálat fogalmának mély megértéséhez, annak gyakorlatba ültetéséhez, vagy éppen a gyakorlatba ültetett megnyilvánulásának elemzéséhez nem elégséges csupán egy területen vizsgálódni. Ehhez olyan tudományágak együttes alkalmazására lenne szükség, mint a szociológia, kommunikációtudományok, filozófia, kultúrakutatás, pszichológia vagy antropológia, és ezzel még mindig csupán egy foghíjas megértéshez juthatunk. Természetesen egy ember tudása nem terjedhet ki a társadalomtudományok minden egyes területére, viszont a téma tág megközelíthetőségének okán végtelen elemzési lehetőség kombinálása tárulhat elénk.

A bőség zavarának elkerülése végett a kommunikációtudományok ágazataira szorítkozom jelen tanulmányban. Ahhoz, hogy a diskurzuselemzés, szimbolika és médiakutatás fogalmakról magabiztosan beszélhesek ugyanabban a mondatban és egy kombinált módszertant alakíthassak ki belőlük a kvalitatív tartalomelemzéshez számos nézőpontból kell megközelítenem vizsgálatom tárgyát. Elsősorban meg kell ismerkednünk a zenekar történetével és annak átalakulásával, hogy rátérhessünk az általuk képviselt irányzatok értelmezésére, elemzésére. Ezután, megfogható és elfogadható keretek közé kell helyezni a „művészet” fogalmát, amihez elengedhetetlennek tartom a médiakutatás médiavisszhangot előtérbe helyező aspektusait. Végül, diskurzuselemzés és szimbólumok értelmezésének útján el kell mélyülnünk a zenekar szövegeinek tartalomelemzésében, úgy művészeti, mint fontos társadalmi kérdések szempontjából.

Három választott dalszöveget fogok elemezni, új és régebbi albumokról. A szövegeket változtatatosan válogattam, hogy beleláthassunk a zenekar sokféle arcába. A diskurzusok szintjén elemezni fogom az új albumról a „Szegény anyám” (*Fel Nem*, 2023) műdallá

átdolgozott balladás népdalt, az „Elnézést kívánok” (*Fel Nem*, 2023) című zeneszámot, illetve az első, *Körkorkép*, albumról az „Alap, hogy normál” (2006) című rap-dalt.

KUTATÁS MÓDSZERTANA

Kutatásom módszertana kevert. Mivel a vizsgálati pontok széleskörűek, így én sem szorítkozhatom csupán egy tudományterület szakirodalmára és módszertanára — dolgozatom diskurzuselemzés, szubkultúrák, társadalomelemzés, dalszövegológiák, műelemzések és médiakommunikáció egyvelege.

A széleskörű vizsgálat okán kutatási eszköztáram is tág. A médiakutatáshoz közösségi média oldalakat és megbízható hírportálokat fogok használni, mint a zenekar hivatalos Facebook oldala, vagy az RTL online oldala. A szövegek tartalomelemzéséhez diskurzuselemzéssel, szimbolikával, társadalomkritikával, zenetörténettel, és kultúrával foglalkozó szakirodalmakra építek. Továbbá a hiteles információkereséshez és -átadáshoz a vizsgált zenekar saját gyártású videóit, illetve velük készült interjúkat alkalmazok. A módszereket és az általuk vizsgált eszközöket kvalitatív tartalomelemzésre és ezáltal a feltett hipotézisem bizonyítására használom fel: a Punnany Massif zenekar társadalomkritikára összpontosító, művészi értékekkel telített zenét gyárt.

ZENEKARTÖRTÉNET

A zenekart 2003-ban alapította meg Felcser Máté (RendbenMan) és Farkas Roland (Wolfie). A zenekar önmeghatározás szerint „társadalom-funk” (Baer, 2023:21) műfajt képvisel, ami átfedéseken alapszik, mivel „napjainkban a stílusok, kategóriák, elnevezések túlburjánzása tapasztalható” (Szapu, 2002:104). Felcser Máté, a zenekar frontembere rapper és énekes, illetve hip-hop-, funk- és popzenész. A Punnany Massif dalok szövegei többnyire az ő és Farkas Roland tollából származnak. Megalakulásuk óta két stúdióalbummal (*Körkorkép*: 2006, *Shen Kick*: 2007), három középlemezzel (*Sun Kick*: 2011, *Fel #1*: 2013, *Fel #2*: 2016), két stúdiólemezzel (*PMXV*: 2018, *Fel Nem*: 2023), számos kislemezzel és egy széleskörű rajongótáborral büszkélkedhetnek – legismertebb profiljaikról a következő számok olvashatók ki: Facebook – 191 ezer követő, Instagram – 49 ezer követő, YouTube – 195 ezer követő, Spotify – 149,7 ezer hallgató/hó.

A 2008-ban Angliában íródott „Telik” (*single*, 2010) című dallal robbantak be először a köztudatba, amihez 2009-ben készítik el, házilag, a videóklippet. Befogadja őket a „hip-hop

világ krémje” és Farkas Roland különböző bulikban toboroz új hangokat a bandába. Lipics Gergő (Lipcsei, hegedűs) is ebben az évben kerül be a zenekarba: vele jelenik meg először a népies vonal dalaikban (Punnany Massif, HúszTizek#Első, 2020).

2010-ben a „Hétvégre” (*Shen Kick*, 2010) című zenéjükkel országos rádióba kerülnek be, továbbá fellépnek Isztambulban a „Csönded vagyok” (*Shen Kick*, 2010) című számukkal (Punnany Massif, HúszTizek#Második, 2020).

2011-ben az „Élvezd” (*Sun Kick*, 2011) című slágerrel ismét egy mérföldkövet érintenek. A dal olyan sikernek örvend, hogy koncerteken akár egymás után négyszer is visszakeri azt a közönség (Punnany Massif, HúszTizek#Harmadik, 2020).

Bár már jóval hamarabb hallott Magyarország a Punnany Massif névről, 2012-ben még közel sem jövedelmező a zenekar munkája. Ebben az évben szánják el magukat, hogy “keresztül-kasul” turnézzák Magyarországot és prioritássá teszik meg a zenekar jövőjét — Meszes Balázs (Meszi, ének, fütty, kazoo) felmond állandó munkahelyéről és a zenélést lesz „teljes munkaidős” hivatása. 2012 az első év, hogy a budapesti Akvárium Klubban teltházas koncertet adnak, illetve ebben az évben adják ki a „Mosoly” (*single*, 2012) című, Mary PopKids-el való kollaborációban készült slágerüket (Punnany Massif, HúszTizek#Negyedik, 2020).

2013-ban kijön a *FEL #1* című középlemezük. Eredetileg ezt háromlemezes sorozatra tervezik, a *FEL #2*-t is kiadják, de a *FEL #3* helyett készül az utolsó, 2023-as *Fel Nem* című nagylemezük. A 2013-as évnek egy másik büszkesége a „Szabadon” (*single*, 2013) című daluk, melyet, felkérésre, a Sziget Fesztivál himnuszául írnak (Punnany Massif, HúszTizek#Ötödik, 2020). Mondanivalója, Felcser Máté megfogalmazásában, hogy „mindennek nézzük a napos oldalát” (Punnany Massif, HúszTizek#Ötödik, 2020, 04:15-04:25).

2014 és 2015-ben a zenekar hírneve és hallgatottsága felfelé ível. Ennek a két évnek köszönhetőek a „Hétköznapi hősök” (*single*, 2014), az „Utolsó tánc” (*single*, 2015) és a „Vendéglátós” (*FEL #2*, 2016) című dalok (Punnany Massif, HúszTizek#Hetedik, 2020), valamint 2014-ben kapják az első nagyszínpadi meghívójukat a Sziget Fesztiválra. (Punnany Massif, HúszTizek#Hatodik, 2020).

2016-ban, ahogy a „Változások” (*single*, 2016) című is dalban megfogalmazzák, a Punnany Massif zenekar tagjai, elmondásuk szerint, úgy érzik, hogy „valamin változtatni kell, azért, hogy az a tűz ugyanúgy égjen bennük, mint a legelején” (Punnany Massif, HúszTizek#Nyolcadik, 2020, 01:37). A dallal azt is céljuk mondani, hogy „picit csavarjuk le a hangerőt és a fényeket, mert abban az időszakban a csapból is mi folytunk, és ez már nekünk

is sok volt” (Punnany Massif, HúszTizek#Nyolcadik, 2020, 01:25). Ebben az évben, abból a meggondolásból, hogy megmutathassák az egész banda arcát, ne csak a frontembereket, „akusztik rock’n’roll” jelmonddal kiadják a Punnany Akusztik Koncertfilmet (Punnany Massif, HúszTizek#Nyolcadik, 2020).

2017-ben először kéri fel őket, hogy fellépjenek a romániai Electric Castle fesztiválon, Boncidán (Punnany Massif, HúszTizek#Kilencedik, 2020). 2018-ban abban a megtiszteltetésben részesülnek, hogy a Sting előzenekaraként léphetnek fel a Hősök Terén. Ugyanebben az évben a *PMXV* albumuk tripla aranylemezes lesz (Punnany Massif, HúszTizek#Tizedik, 2020). 2019-ben pedig kiadják az „App/Os” (*single*, 2019) című zeneszámukat, aminek a mondanivalója — „civilizált elkényelmesedés, amit fejlődésnek hívunk” (Punnany Massif, HúszTizek#Tizenegyedik, 2020, 07:40) — Farkas Roland szerint nem éri el igazán a közönségüket.

2018 és 2023 között a zenekar nem ad ki lemezt, de 2023-ban ismét megtöltik a közösségi portálokat és médiát *Fel Nem* című albumukkal.

Húsz éves munkásságuk láttatni engedi és szépen körvonalazza kitaposott útjukat. Ugyan a hip-hop és rap stílus jóval a formáció megalakulása előtt lépett be Magyarországra — 1983-ban, a magyar rap fogalma Fenyő Miklós nevéhez köthető („Rap legendák és rap kultúra”, 2014) — a Punnany Massif tagjai talán azért követhették ilyen kifinomultan ezt a vonalat, mivel ebben nőttek fel. Nem csak ráléptek erre az útra, de 2006-tól, *Körkorkép* című albumuk megjelenésétől, fellendítették, alakították, formálták, és ami a legfontosabb, jelentős mértékben hozzáadtak a magyar rap műfajához.

Napjainkra, bár eltávolodtak az underground stílusirányzattól, és a zenekar sem konkrétan a hip-hop és rap műfajába kategorizálja magát (önmeghatározás szerint társadalom-funk), mégis, még mindig lényegesen érezhető dalaikban, arculatukban, az egész formáció felépítésében, hogy az underground, hip-hop és rap szubkultúrájához tartoznak gyökereik. Így nem érthetők egyet Tardos Péter állításával, miszerint „ha egy-egy dal [...] népszerűvé válik, megjelenik a slágerlistán, akkor automatikusan megszűnik az underground zenéhez való tartozása” (Wagner, 2023:206).

A Punnany Massif zenekar abban nem változott, hitelességükre ráerősítve, hogy a *Körkorkép* albumtól, egészen a legújabb *Fel Nem* albumig megmaradtak gondolkodó, a véleményüket kinyilvánítani nem félő, kritikus és önkritikus egyéneknek. Mivel ezek a tulajdonságok teszik a rap alapját — „egy kulturális és irodalmi jelenség” (Kemény, 2013:7), amely az aktuális társadalmi, közéleti és politikai problémákon elmélkedik — nem lehet

jogosan rájuk húzni azt a bélyeget, hogy egy popzenekarrá váltak. A formálódás, igazodás, a műfajok kiterjesztése és összevonása, csupán elérhetőbbé tette őket egy tágabb hallgatóságnak.

A MŰVÉSZET DEFINIÁLÁSA

Korábban azzal a fogalommal éltem, hogy „ez a művészet szépsége”, így a dolgozat, és a magam hitelességének megtartásához, illetve a félreértések elkerüléséhez, szükséges definiálnom az általam értett „művészet” fogalmát.

Jon Fosse, norvég író és drámaíró, 2024-es színház-világnapi üzenetében azt állítja, hogy a művészet béke. Egy ember-művészet párhuzammal magyarázza, hogy a művészet pont annyira egyetemes és egyszerre különböző, épp annyira paradoxális, mint az ember, hiszen, állítása szerint, az emberek is mind egyformák, mégis nagyon különbözőek. Fosse szerint a jó művészet nem csupán vegyíti az egyedit és egyetemeset, de úgy mutatja be azt, hogy az egyedit kiemelve érthetővé és értelmezhetővé teszi az egyetemeset. Fosse elismeri, hogy világunkban a másság nagy veszélyekkel jár. A világ a „mást” kinézi, devianciának látja, elpusztítani kívánja. A művészet, ezzel szemben dicséri a kivételességet, megerősíti azt, és ezáltal egyetemesíti — „A háború és a művészet ellentétek, ahogy a háború és a béke is azok — ez ilyen egyszerű. A művészet béke.” (Fosse & ford. Németh, 2024). Fosse művészet-definíciója könnyen kapcsolatba hozható Lewis Hyde és Kae Tempest nézeteivel.

Lewis Hyde a *The Gift: Creativity and the Artist in the Modern World* című könyvében hosszasan tárgyalja az ajándékozási rítusok különböző fajtáit, és ezeket összesítve összekapcsolja az ajándék és ajándékozás fogalmát a művészettel. Az ő elmondásában, a művészeti alkotás és annak folyamatai önmagukban megegyeznek egy ajándékozási folyamattal: a műalkotás az ajándék, a művész az ajándékozó, és a közönség/hallgatóság az ajándékozott. Hyde kiemeli azt is, hogy a művész nem csak az ajándékozó szerepét tölti be, hanem ő is bizonyos értelemben egyfajta „ajándékot kapó” személy: az ihlet ajándék az élettől, amellyel dolgoznia kell — „használnia” kell az ajándékot, hogy aztán továbbadhassa. Szerinte fontos, hogy egy ajándékozási folyamat/kör legalább három lépésből álljon: az ihlet (1), a művész munkája az ajándékkal (2) és az ajándék továbbadása (3). Tehát Hyde értelmében a művészet ajándék (Hyde, 2000).

Kae Tempest művészetről való elmélkedése lelki folyamataiban hasonlít Hyde koncepciójához. Tempest az *On Connection* című esszékötetében azt állítja, hogy művészet az, ami valamit megmozgat lelkünkben, ami képes nem csak egyéneket különállóan

megmozgatni, hanem kapcsolatot teremteni egyének között, érzések útján — egy olyan belülről fakadó, szavakba nehezen önthető érzést, amitől az egyén(ek), egymagukban és közösséget formálva is képesek az adott [itt: irodalmi és zenei] mű értékelésére, annak művészetbe emelésére. Ez a furcsa érzés teremti meg az érzelmi köteléket a művel. Ettől lesz valami művészet (Tempest, 2020).

Végül, a Punnany Massif zenekar megfogalmazásában „a szépséget nem kell keresni, ott van veled mindenhol, csak észre kell venni és hagyni, hogy tegye a dolgát még ha minden ablakból más is a panoráma” (Punnany Massif, 2023, április 27) — a dalaikban rejlő különböző diskurzusok segítik elő azt a „szépérzetet”, amit a hallgató, ha igazán megérinti, művészetté avanszál saját kis világában.

A négy szemlélet tehát azt mondja ki, hogy a művészet béke, ajándék, kötelék és szubjektív szépség. A nézőpontok találkozása pedig millió szavakba-alig-önthető érzésben nyilvánul meg: hála, düh, boldogság, elégedetlenség stb.

MÉDIAKUTATÁS ÉS MÉDIAVISSZHANG¹

A médiakutatáshoz egy közösségi média felület, a Facebook posztjait és kommentjeit, illetve több hírportált és a YouTube videómegosztót vizsgáltam ahhoz, hogy a zenekar és dalaik viszonylatában egy feedback alapú kvalitatív „minikutatás” eredményéhez juthassak. A következőkben prezentált *feedback* alapú kutatásban kiemelt megjegyzések érzésvilága könnyen összekapcsolható lesz a fentebb leírt művészetdefiníciókkal.

A legújabb, 2023-as *Fel Nem* című album egészét tekintve kimondható, hogy a Facebook-os követőtábor aktív résztvevői (azok, akik lájkoltak és kommenteltek) között a pozitív visszajelzés dominált. A hozzászólások is ezt támasztják alá. Szemléltetés céljából kiemeltem néhányat. Olykor humorosabb, olykor érzékenyebb megfogalmazásban a következőket lehetett olvasni a követőktől: „Erős anyag lett, főleg szövegben. A ‘Szegény anyám’ és az ‘Elnézést kívánok’ a legjobb szerintem” (Dulka, 2023, április 15); „Nem vagytok normálisak, most azért kell fent maradnom legalább 1-ig, hogy végig toljam az albumot” (Hogenádlér, 2023, április 14); „Az albumot végighallgatva sejtettem, hogy most nem lesz káromlás, hogy hol a régi punnany hangzás. Emellett mennyi izgalmas fejenpörgés és újítás. Tényleg nagyon

¹ A bejegyzéseket és hozzászólásokat eredeti formájukban használtam, a helyesírást nem javítottam, az autenticitás okán. Kivételt képez az emotikonok törlése az idézett bejegyzésekből és hozzászólásokból.

kellett ez a lemez népek, ilyen kerek és egybe korongot öröm hallgatni és nagy gratula nektek!!!!” (Kereki, 2023 április 15).

A hozzászólás-áradatban csupán egyetlen negatív kritikát sikerült fellelnem, amely az adott személy preferenciális nemtetszését fejezte ki, mintsem, hogy merőben trágár vagy kritikus megjegyzést tett volna. Az egyén egy másik hozzászóló dicsérő kommentjére írta a következőt válaszként: „(...) az igazi punnany album a Sun kick, fel 1 2, ez az új vonal nagyon nem lett jó, főleg h Szabi is bekerult a csapatba, sztem tok felesleges volt ő ide...Mondom úgy hogy évekig nem telt el úgy nap h ne hallgassam őket, vagy koncertjeikre ne járjak el.” (Cserháti-Nyerges, 2023 április 14).

Médiavisszhang tekintetében fontosnak tartom tagoltan kiemelni az új album médiareprezentációját. A lemez megjelenése után, feltehetően a pozitív visszhangra reagálva és potenciális promó gyanánt, a csapat egy PR fogással létesített kétirányú kommunikációt, mégpedig úgy, hogy minden lemezen szereplő dalról készítettek egy rövid Facebook bejegyzést, melyben saját gondolataikat írták le az adott zeneszámról, vagy éppen annak létrejöttének körülményeiről és arra kérték a követőtábor, hogy bátran fejtsék ki véleményüket, elemezzék, kritizálják — szívesen fogadnak „hideget is, meleget is” (Punnany Massif, 2023 április 17).

Az albumon szereplő “Szegény anyám” című dal kapcsán kiemelnék egyrészt néhány hozzászólást, másrészt pedig a poszt szövegét, mivel az egy új jelentési-értelmezhetőségi kaput nyit meg. A bejegyzés szövege a frontember, Felcser Máté által íródott, életének egy személyes részét tárja elénk: „Klasszikus werkli dal az évszázad eleji mődalokból. Nagyanyám altató dalai között szerepelt, sokszor énekelgette nekem. Keverte a dallamokat, de a tartalmi hasonló íveket futottak. A nagyot álmodó falusi gyermek vergődései a metropoliszokban. Végeredményként mire visszaér, már késő...Idős korára leíratattam vele ezt a szöveget. Gyöngy betűkkel lekörmölte, a pécsi lakás felújítása közben találtam rá az ágyam alatt. Örülök, hogy nem vészett el.” (Punnany Massif & Felcser, 2023). Úgy vélem, ez a bejegyzés tisztán láttatja, hogy egy szöveg, vagy akár általánosan véve bármely műalkotás, legyen különféle módokon, perspektívákból, módszertanok segítségével elemezve, kiforgatva saját magából, nem attól válik művészetté, hogy kritikusán, objektíven beszélünk róla. Attól lesz az, hogy az átlagembertől hírességeig képes megmozgatni bennünk valamit. Egy érzést, ami a mindennapokban a hasunkban, bőrünk alatt, vérünkben, teljes egészünkben ott lapul, alszik. Aztán egy impulzus felébreszti és kirobbanó energiával tör belőlünk felszínre nevetés, sírás, libabőr vagy sok más formában.

A hozzászólók sem mulasztották értékelni a megosztott intimebb vonulatot. Farkas-Bana Brigitta írta: „Jo tudni, hogy mi az eredete. Nagy hatast tud gyakorolni az emberre, ha epp olyan hangulatban van. Az egyik libabor dal a lemezrol. Szeretem, köszönöm.” (2023 április 20). Másik két hozzászóló is hasonlóan vélekedett: „De jó tudni, hogy honnan jön a dal. Így még jobban a kedvencem lett” (Balogh, 2023 április 20); „Az összes dalotok közül ez az egyik nagy kedvencem” (Varga, 2023 április 20).

Elemzésemhez kulcsfogalomként szolgál még egy, az RTL Reggeli televízióműsorában, Felcser Mátéval készített interjúszlet, amelyben a frontembert arról kérdezték, miért a *Fel Nem* címet kapta az album. Máté úgy nyilatkozott, hogy az album címe „tulajdonképpen a ‘Fel nem fogható’, de igazából a felnővésről és annak viszontagságairól szól [...] a kettő között rekedés, tulajdonképpen az, hogy nem szeretnénk felnőni, de már felelősséget kellene vállalnunk az életünkbe...” (RTL & Felcser, 2023). Felcser Máté tökéletesen fogalmazta meg azt a makrodiskurzust, amit *ki kell* emelni és úgy az albumok, mint a zenekar egészének kontextusába *kell* helyezni: a felnőtté válást és a vele járó „problémákat”.

Az „Elnézést kívánok” dal már 2022-ben megjelent single-ként, viszont a *Fel Nem* lemezre is rákerül. Egy 2023 május 14-i „közvélemény kutatás” Facebook bejegyzés kommentszekciójában többször is megjelenik, mint „legkedveltebb” vagy „kedvenc” dal az új albumról, viszont a számot önmagában promováló 2022 szeptemberi Facebook bejegyzés alá sokkal kevesebb komment érkezett, ami dallal kapcsolatos véleményt fejezett ki: „Már úgy vártam egy ilyen számot töletek” (Heffler, 2022 október 1). Mivel a zenekar YouTube csatornáján nagyrészt ki van kapcsolva a hozzászólási lehetőség, így a médiavisszhang értelmében az adott dal viszonylag kevés reprezentációval rendelkezik.

Kiemelendő ugyan egy, a *Tanítanék Mozgalom* promotálására írt bejegyzésükre való néhány hozzászólás, amit egy 2020 április 1-én megszervezett budapesti Kossuth téri „szolidaritás koncert” előzött meg (Szabó, 2022). A bejegyzésben egy egyszerű, piros körben piros felkiáltójel képpel a következő volt olvasható: „A teljes Punnany legénység ezúton is szolidaritását fejezi ki. Az oktatás mindannyiunk ügye.” (Punnany Massif, 2022). A hozzászólások egyaránt a zenekar mibenlétére és az „Elnézést kívánok” dal szövegiségére nézve is fontosnak bizonyulnak. Ficsor Tamás a Punnany-t, mint zenekart minősítette a következőképp: „A Punnany több, mint szórakoztató zene, több mint dalszöveg, a Punnany korunk művészete. A jó művészet mindig reflektál a társadalomra, amiből sarjad (attól jó). Szóval köszönjük, hogy van véleményetek” (Ficsor, 2022 október 8). A konkrét dallal

kapcsolatban pedig Kőszegi Arnold jegyezte meg, hogy „Az Elnézést kívánok-nak nagyon ott volt a helye szerdán a Kossuth téren” (Kőszegi, 2022 október 8).

Azért tartom fontosnak mindkét hozzászólást, mivel egyrészt ez a dal nagyon erős aktuálpolitikai véleményt fogalmaz meg, és a történetek és fellépés kontextusában jelentősége van, másrészt pedig a hangulatos, kellemes dallamú, fülbemászó zenéik olykor hiába tartalomdúsak, mondanivalójuk elveszőnek tűnik a felszínes hallgatás rajongásában. A Telex After interjújában Felcser Mátéval Sajó Dávid újságíró is rátapintott erre a kérdésre mondván, hogy az új lemezen meglepően áthallatszik a társadalomkritika, úgy, ahogy az „ősidőkben hallotta utoljára” (TelexAfter, 2023, 02:00). Máté, bár nem konkrétan, de egyenesen fogalmazta meg válaszában: „szerintem egyáltalán nem kell az előadónak politikai felhangnak lenni bármilyen gondolatának. Az viszont biztos, hogy amikor írsz, a gondolataidnak a mélysége az mindig reagál a jelenére, ami hétköznapi pörög a fejedben. Most per pillanat olyan időket élünk, amikor van miért ebben megszólalni, és van miért adott esetben szerepet vállalni, vagy legalábbis a korlenyomatáról beszélni.” (TelexAfter, 2023, 02:00-04:30).

Néhány mondatban a harmadik választott dal foghíjasabb médiavisszhangját is összefoglalnám. Mivel a közösségi médián (Facebookon) a Punnany nem hamarabb, mint 2009-ben jelent meg először, ezért a 2006-os *Körkorkép* lemezen szereplő „Alap, hogy normál” című dal visszhangját a YouTube videómegosztó portál megjegyzéseire kell alapoznom. Mint már említettem, a Punnany hivatalos YouTube oldalán a komment szekció nagyrészt nem működik, viszont egy újrafeltöltésnek köszönhetően számos reakcióra sikerült szert tennem. A 400 feliratkozóval rendelkező *Koallaektiv* csatorna töltötte fel a dalt 2011. október 29-én, mely alá a legfrissebb hozzászólás egy éve érkezett. Rengeteg hozzászóló idézi a kedvenc sorait a zeneszámból, viszont akadnak bőven olyanok is, amik őrvölgyi rajongást, kritikát (pozitív vagy negatív), személyes véleményt írnak le. Mindháromból példáznék, hogy megérthessük a visszhang inkább pozitív kicsengését (Koallaektiv, 2011):

- (1) @gabaj75, 2014: „PUNNANI MASSIF! <3”
- (2) @attilahrabovszky2926, 2019: „Művészi realitását a sorok végi AAAA és BBBB rímképletek adják, melyek beleolvassák a hallgatót a folyamatosság harmóniájába.”
- (3) @Smithsjr, 2020: „Kibeb***tul² zseniális, bemászik az agyadba, kivenni nem tudod a kobakodból. Akárhányszor hallgatom meg, nem tudom megenni! Ez a fajta Punnany hiányzik nagyon! :(”

² Az obszcénén szövegeket csillaggal cenzúrázom.

Fontos megjegyezni, hogy az általam végzett médiakutatás kevésnek bizonyulna az általános spektrumon. Kvantitatív jellegének hiánya tehát csak egy iránymutatást eredményez – a kutatás során nem több, mint 200 hozzászólást vizsgáltam, ezáltal csupán egy értelmezési lehetőséget tudok előrevetíteni konkrét adatok helyett: azt, hogy létezik egy meghatározatlan méretű csoport (rajongótábor), akik mélyen értékelik és elismerik a zenekar munkásságát.

DISKURZUSELEMZÉS

A diskurzuselemzés a dalszövegek hallgatók általi befogadásának lényegi következménye, vagyis a „befogadónak saját megértő tevékenysége során igen komplex módon kell feldolgoznia a megnyilatkozó perspektívát” (Ballagó, 2021:253)

Tehát ahhoz, hogy a diskurzusok szintjén elemezhessük a választott szövegeket, bele kell látnunk a sorok mögötti értelembé. Néhány erős jegyben megnyilvánuló diskurzust vázlok fel a következőkben, melyek, véleményem szerint, nagy hatást gyakorolnak a művek művészeti-kulturális értékére. A zeneszövegekben megjelenő diskurzusok, amelyeket kiemelek, nem csak az adott dalra és annak szövegére, hanem a zenekar munkásságának egészére nézve is relevánsak, így magasabb kontextusba helyezve az elemzett dalokat — a Punnany Massif zenekar társadalomkritika makrodiskurzusába való beemelkedése.

Az elemzett szövegek adott diskurzusokba való beemelése láttatni fogja, a zenekar társadalomkritikus voltát. Mivel dolgozatom terjedelme koránt sem elégséges ahhoz, hogy figyelmet fordíthassak kvalitatív és kvantitatív elemzésre egyaránt, ezért csupán három diskurzusra és három szövegre építem a hipotézisemet. A válaszokat pedig nem általános igazsággként, hanem irányelvként használom.

A hagyomány diskurzusa

A zeneszámokat körülölelő hagyományfilozófiák összeolvadva alkotják meg a hagyomány diskurzusát. Ezek közé tartozik például a „családi csomag” problémája, mely a „Szegény anyám” szövegében egyfajta balladai homályként van jelen. Már az első versszakban megjelenő „Szegény anyám” refrénsor következtetni enged mélyről jövő önsors-kritikára. Mivel a „szegény anyám” fogalma csak az ezt követő szakaszokban kezd konkrét értelmet nyerni — a dal felvezeti és indokolja az anya sajnálatos sorsát, mely a harmadik versszakra hág tetőfokára: „Én megütöttem az anyám / Szegény anyám” (Szegény anyám, III vsz./ 8-9 s.). A dal elején megjelenő, értelmezéshez-nem-kötött fogalom teret ad a családi csomag

diskurzusaként értelmezendő lehetőségnek. Az értelmezési „senkiföldje” így a visszautalásos technika alkalmazásának is megengedi, hogy egyrészt új fényben új értelmezésekhez jussunk, — ha úgy tetszik, emancipáljuk, feláldozzuk az első értelmezést egy teljesebb, konkrétabb analízis felállítására érdekében — másrészt, hogy bővebb háttérinformációk segítségével megerősítsük, alátámasszuk és kibővítsük a kezdetleges értelmezést. Jelen esetben úgy fogalmaznék, hogy az előző — az emancipáció, a feláldozás — csupán részleges veszteség, amely kaput nyit a valódibb, összetettebb konkretizmus felé (*valódibb, összetettebb* kifejezéseket kell használnom, nem élhetek a fokozás legfelsőbb formájával, mivel úgy gondolom, hogy a művészet soha nem lesz teljes mértékben kézzel fogható vagy magyarázható).

Egy másik ilyen témakör a hagyományokhoz kapcsolódó elvárások problémája. A hagyományőrzés fontossága elvárásként és az annak való megfelelés vágyaként jelenik meg a szövegben. Ez a második versszak „Szegény lány legyen a párod/ Nem holmi cifra, úri lány”, illetve az „És úgy intézkedj, hogy jövőre / Már nagyanya legyen az anyád” (Szegény anyám, II. vsz./ 5-8. s.) verzéiben éleződik ki a leginkább. A dialogikus megjelenítés még inkább ráerősít a hagyomány diskurzusának jelenlétére és kiemeli voltának súlyosságát, jelentőségét. A passzusból kiolvashatóak tradicionális családtípus jegyek is, „főleg a fiatalok viselkedésmintáit, értékválasztásait irányítani, befolyásolni akaró szülői tanácsok, beavatkozások formájában” (Oláh & Oláh, 1989:73-74).

A két tárgyalt téma tisztán megjelenik a zenekar egyik bejegyzésében is, a következő megfogalmazásban: „A szülői instrukciók hatásainak előnyére vagy éppen hátrányára lettünk olyanok, amilyenek. Talán többünkben tisztán él a kép ahogy felmenőink nyomasztanak bölcsességeikkel, és próbálnak helyesen terelni minket minden lépésünket óvva, figyelve. Volt idő mikor ezek a ‘tanácsok’ idegesítően távolinak tündek tőlünk [...] vannak, akik visszasírnák azokat a beszélgetéseket/vitákat akár csak pár percre és vannak, akik legszívesebben kitörölnék az életükből.” (Punnany Massif, 2023). Ugyan ez a megfogalmazás nem az általam értelmezett dallal került egy bejegyzésbe, úgy vélem, az albumon szereplő összes dalt végigkíséri egy vonalon a hagyománydiskurzus, legyen az a vonal olykor vastagabb, láthatóbb, olykor halványabb, de a nagykontextusban, érzékelhetőségének mértéke ellenére is, mindig jelen van.

A másik két választott dalszöveg a hagyomány diskurzusát egészen más perspektívákból közelíti meg: a nemzeti hagyományok, illetve a hagyományok hiányát rejtik soraik között.

Az „Elnézést kívánok” című dal a toxikus nemzeti identitás hagyományának allegóriája: olyan kulturális és nemzeti mélypontokra világít rá, amelyek hagyománnyá, kollektív identitássá váltak, ezzel közelítve a társadalombírálat makrodiskurzusa felé. A dal mindemellett erős aktuálpolitikai töltetű, véleménykifejtő szöveggént „vállal szerepet” a társadalomban.

Az allegória egy akár egész művön végigfutó bővített metafora, mely burkolt jelentéseket hordoz magában. A hagyomány allegória a műben a következő formákban jelenik meg: „A baj, hogy a magyar kifele él, befele hal” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 4. s.), „Hetero büszkén keresztény teremtményei az Úrnak” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 9. s.), „Mert rád íjaz a magyar, lováról hátrafele” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 20. s.), „Őskeresztény, ki nem járt isten házában” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 30. s.). A szemléltetett szövegrészekben megfigyelhetjük, hogy milyen természetességgel kerülnek kifejezésre olyan aktuális és az aktualitásukat a történelemből merítő témák, mint a nyomor, az őszinteség hiánya, vagy a múlt sebei a jelenre vetítve. A „Hetero büszkén keresztény teremtményei az Úrnak” sor külön figyelmet érdemel, mert egyetlen sorba fogalmazza meg a fentebb elhangzottakat, miközben felveti a másság elutasítását, gyűlöletét is. A kifinomult megfogalmazás elősegíti a sorok intra- és interkontextuális környezetbe helyezését, valamint a hagyománydiskurzus olvasatába emeli a szövegrészeket. Ezt úgy éri el, hogy a kijelentéseknek háborgó, dühöngő hangnem helyett egyfajta belenyugvó hangnemet kölcsönöz — hangzása ilyesmit sugall: ez mindig is így volt, a nyomorba való belenyugvásba nőttünk fel és abba, hogy féljünk az újtól, hogy ösztönösen gyűlöljük a változást; ez a hagyomány. Ez a szókimondó megfogalmazás konkrétan fellelhető a szöveg 12. sorában: „A nemzeti öntudat belenyugodott, hogy balf*sz” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 12. s.).

Az „Alap, hogy normál” című dal hagyománydiskurzus-megközelítése egyetlen sorban mond el egy fontos és hosszú történetet. A „Szülői ágon nincs termés a családfákon” (Alap, hogy normál, I. vsz./ 11. s.) sor a maga egyszerűségében egy teljes hagyománytár hiányát láttatja. A dal kontextusában ez összefügg a nevelés, a szeretet és az odafigyelés hiányával is, úgy a család, mint a „jelentős mások” (olyan emberek, akiknek fontos a véleménye) körére nézve. A hagyománytár hiányának ilyen formában való kiemelése még inkább erősíti annak szükségességét az egyén életében.

A vizsgált dalokban a hagyománydiskurzus makrokörnyezetbe való emelését számos folyamat segíti elő. Elengedhetetlen, hogy a diskurzus önmagában nagyobb csoportot megmozgató témakörbe illeszkedjen — szükségszerű az általánosíthatóság. Ennek

megvalósítására — a hagyomány diskurzusának kiterjesztése az olvasóra/ hallgatóra — egy kiváló technikában, a megszólítás/címzés (eseteinkben önmegszólítás és „a címzett(ek)” megszólítása) jellegében rejlik, melyet Pethő József a következőképpen magyaráz: „egyfelől sok esetben az önmegszólítónak minősített versek nemcsak az én megszólításaként való értelmezést kínálják fel, hanem egyéb értelmezési lehetőségeket is, például az általános érvényű (általános alanyként) való értelmezés lehetőségét, másfelől azt is figyelembe kell vennünk, hogy az önmegszólítás csak az aposztrofikus fikció keretében értelmezhető önmegszólításként, mivel a lírai szövegek alaptermészetüknél fogva eleve az olvasót, a befogadót szólítják és egyúttal ’szóaltatják’ meg” (Pethő, 2021:196). Kemény Vivien is hasonlóan vélekedik tanulmányában. Azt mondja, hogy [a rapben] „az énekes mindig szól valakihez”, és annak a valakinek a dalon keresztüli közvetlen megszólítása természetes és gyakori jelenség, sőt, a műfaj élő produkciója gyakran azt is megengedi, hogy a címzett közbeszóljon, kérdezzen, reflektáljon (Kemény, 2013:10).

Erre természetesen rásegítenek a dalok különböző stílusjegyei is. A „Szegény anyám” balladai homálya, az „Alap, hogy normál” elvonása/elhallgatása, valamint az „Elnézést kívánok” tényközlő olvasata olyan jegyek, amelyek tágabb értelmezési lehetőséget kölcsönöznek a műveknek, ezáltal nagyobb csoportot mozgathatnak meg a jellegzetes „magamra ismerés” érzéssel, azzal, hogy az egyén képes belelátni a szövegbe vagy behallani a dallamba — párhuzamot vonni a saját élete, kihívásai, problémái és a szövegben kifejtett nehézségek között (ez nem szabályszerűen két negatív érzelmű vagy cselekmény párhuzamba vonása, csupán kevesebbszer jelennek meg hasonló, pozitív töltetű életérzések. A pozitivitással emberileg nehezebb asszociálni, mint a negativitással, nem hiába kapcsoljuk ösztönösen az empátia fogalmát a bánattal, szenvedéssel).

A hagyománydiskurzus zárógondolataként említeném a szövegek, mint irodalmi művek kapcsolatát a zene, mint művészeti ággal. Már a szövegek mondanivalója és, a „Szegény anyám” esetében, régies nyelvezte is megteremti a hallgatóban a hagyománydiskurzust körülvevő hangulatot, jelen esetünkben viszont fontos, legalább említőlegesen megfogalmaznunk magunkban, hogy ezen szövegek dalba helyezésével a költészet „orális jellegzetességeit (ismét) felmutatni” (Balázs, 2021:242) képes műalkotást kapunk, ami (ismét) ráerősít a diskurzusok jelenlétére. A hagyomány diskurzusában való egyén reakcióját és az ezen diskurzusok átalakulását a felnőtté válás diskurzusához kapcsolva fogom elemezni.

A felnövés diskurzusa

(A lázadás, az önreflexió, a kritikus és önkritikus világ- és énszemlélet problémái)

A hagyományok csiszolódásával, saját önképre és igényre formálásával, illetve a lázadás alábbhagyásával, gyengülésével ér össze két távoli világ (két generáció, múlt és jelen), mely a felnőtté válás diskurzusának alapjait képezi. A két életforma/életvitel találkozásával „kétféle magatartásminta ütközik” (Oláh és Oláh, 1989:84), mivel „a két nemzedék tagjai eltérő értékrendszer szerint ítélnék, mert vonatkoztatási csoportjuk, amely az attitűdök, vélemények, viselkedésminták kialakításakor összehasonlítási/értelmezési keretként szolgált, különböző volt (Oláh & Oláh, 1989:85).

Számos szakirodalom dolgozta már fel a lázadás témakörét. Ahhoz, hogy a lázadást kellőképpen megértsük, nem elég csupán hagyományoktól való leszakadni vágyásra összpontosítani figyelmünket. Szükséges meghatározható keretek közé tenni a kultúra fogalmát is, mely formálja és változtatja az egyént. Kluckhohnnak tizenegy pontos meghatározását tartom legmegfelelőbbnek erre. Összefoglalva, azt állítja, hogy a kultúra egy örökölt életmód, mely magába foglal gondolkodást, hitet és érzést. Továbbá a kultúra viselkedésmód, melyet vizsgálni lehet, emellett átvett tudás, ösztön, alkalmazkodás és történelem. (Geertz, 2001:195). Clifford Geertz megfogalmazásában pedig a kultúra az ember szötte jelentések hálójá, mely „az ember tudatában és szívében lakozik” (Geertz, 2001:196). Így egyrészt a hagyomány, másrészt a tudatalatt átvett, bőr alá búvó kultúra elleni lázadás vélhető fel számomra a művekben. A generációs különbségek és az elvárásoknak való megfelelni akarásról, vagy éppen azokkal való szembemenésről tiszta képet ad Magyarai Vincze Enikő esszéje is. Egy általánosított, számos szituációra ráhúzható magyarázattal szolgál, melyben felvázol szülő-gyermek közötti generációs és kulturális szakadékból eredő nézeteltéréseket, ami akár lázadásnak is tekinthető a szülői fél részéről (Magyarai Vincze, 1989:41-45).

A „Szegény anyám” szövegben legerősebben az alábbi passzusokban jelenik meg a felnövés diskurzusa: „Egyszerre hetyke legény lettem, / A szűk szoknyákat hajszolám. / Fiam, lelkem, házasodj meg, / Könnyörgött váltig az anyám.” [...] „De nékem cifra céda kellett, / Ki pénzért mérte csókjait.” (Szegény anyám, II. vsz./ 1-4 s., III. vsz./ 1-2 s.). Jól fellelhető a gyermeki ellentmondás, a hagyományokkal, elvárásokkal szembeni lázadás, abban, hogy a fiú teljesen szembe megy az anya kéréseivel és elvárásaival. A lázadásnak vélt viselkedés eredhet akár a kultúrához és hagyományokhoz való adaptációt gátló érzelmi kiegyensúlyozatlanságból, „melynek hátterében a nem kielégítő tárgykapcsolatok állnak”

(Albert-Lőrincz, 2004:12) és magatartásbeli megnyilvánulása lehet az agresszió, ami szövegünkben is megjelenik: „És mikor már nem tudott adni/ Én megütöttem az anyám.” (Szegény anyám, III. vsz./ 7-8 s.).

A további szövegekben a felnövés diskurzusa nem annyira a lázadás időszakát veszi górcső alá, inkább a felnőtté válás következményeit mutatja be önreflexió és hovatartozás problémáinak tükrében, illetve a gyermek és felnőttlét párhuzamba vonásával.

Az „Elnézést kívánok” szövege az, ami talán a legkifinomultabban rejtjei sorai közé ezt a diskurzust. Néhány sorban lelhető fel csupán a felnövés problémájának tiszta képe. A „Szabad választások, szabad nudi nubiles” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 5. s.) sor első olvasata a demokrácia címszó mögé rejtett diktatúrát adja értelmezési keretnek, melyre rásegít az azt közvetlenül követő „Demokrácia, te veled mi lesz?” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 6. s.) költői kérdés. Azonban, ha időt szánunk szövegértelmezésre, többszöri hallgatásra és utánajárásra érdekes jelentésekre bukkanhatunk. Kemény Vivien *A hip-hop szubkultúra nyelve* című tanulmányában hosszan foglalkozik rapszövegek értelmezésével. Azt mondja, hogy az értelmezési nehézségek csak akkor feltűnőek és zavarók, ha a szöveget zene nélkül olvassuk; „a szövegek hallgatásakor az agy inkább az újabb és újabb megfejtések, lehetséges értelmezések tűzijátékszerű szikrázására koncentrál, olyannyira, hogy az intellektuálisabb rapzene hallgatók számára éppen ez a titokzatossággal átszőtt folyamat jelenti az igazi élményt a kedvenc dalok újrhallgatása során” (Kemény, 2013:8). Bár egyetértek ezzel a szemlélettel, nem állíthatom teljes bizonyossággal, hogy csupán hallgatás útján kielégítő értelmezést kaphatunk. A fentebb idézett szövegrész határozottan igényli nem csak a többszöri hallgatást, vagy olvasatot, de az elmélyülést is, a szavak jelentésének megértését. A passzus végén használt „nubiles” kifejezés (énekelt kiejtés: „nubilesz”) például egyértelműen nem magyar eredetű szó és nem is egy ismert szleng. A szó angol eredetű, a „nubile” többes száma, aminek jelentése „fiatal, vonzó nő”, vagy „szexuálisan érett nő”. Egyetlen értelmetlennek tűnő szó magyarázatával, így a „Szabad választások, szabad nudi nubiles” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 5. s.) passzus olvasata már nem kizárólag politikai utalás, hanem a politikában előszeretettel hangoztatott „szabadság” és „demokrácia” ideológiák párhuzamba vonása a szexualitással, a hormonokkal, az érettséggel, ergo a felnőtté válással. A rejtett értelem az, hogy a társadalompolitikai szituáltság velejárója a felnőtté válás viszontagságainak. A sorok között rejtőző jelentések vitathatatlanul számos művészeti ágban megtalálhatók, ugyanakkor ez a tulajdonság az underground szubkultúrának, a hip-hop és rap melegágyának velejét képezi, hisz az „underground kifejezés a huszadik századhoz,

században ragadt, és az ‘elrejtett’ vagy ‘csempészárú’ konnotációját hordozza magán.” (Wagner, 2023:193)

Az „Alap, hogy normál” dalban, az előzőhez képest számos, egyszerűbben megfejthető sor utal a felnőtté válás diskurzusára. Szemléletes példák erre a következő versek: „De rá kell jönnöm, a realitás nem az én világom, / Éjjel-nappal csak pin*kon, agyam siklik a piákon, / fiatalkori ákombákom, ha már lejárt a diákom” (Alap, hogy normál, I. vsz./ 8-10. s.) — a gyermek- és felnőttlét közti űrt láthatjuk ezekben a sorokban, azt a kamaszkort, amikor egy része az embernek gyerek maradna, a másik pedig élvezzi a felnőttléttel járó „privilegiumokat”, jelen esetben a testiséget és az alkoholfogyasztást. Ebben a köztes állapotban az énkutatás és az önmegvalósítás vágya is felmerül, egy mesefilmből inspirált hasonlattal: „Kevesebbre viszek, mint Shrek, mert dumáim nem olyan élesek” (Alap, hogy normál, II. vsz./ 18. s.), illetve egy iskoláskori emlékrészletre való visszautalással: „Mellesleg, értelmet próbálok adni az értelmetlennek / Végére is definiálgatok, az iskolában is erre kértek meg, / Szlengetek megjegyezgetek, mint vicces gyerek incselkedek” (Alap, hogy normál, II. vsz./ 20-22. s.).

Ezen dalszöveg keretén belül külön figyelmet szeretnék szentelni egyetlen sornak, amely, ahogy az „Elnézést kívánok” szövege is mutatta, a megértésben való elmélyüléssel dupla értelmezési lehetőséget kínál. Ebben az esetben a kettős értelmezés a rap oralitására épül, arra, hogy előszöveg jellegének köszönhetően hangutánzó szavakat, nyelvjátékokat, vagy számos szlenget lehelhetünk fel benne (Kemény, 2013:9-10). A dalszövegrészlet olvasata és hallgatása között egyáltalán nem elhanyagolható különbséget találunk. Az olvasat — „Ódonnak a zajai gyakran bűdösek” (Alap, hogy normál, II. vsz./ 17. s.) — elsőre nehezen értelmezhető, mivel az „ódon” szó nem egy mindennapjainkban elterjedt kifejezés. Még ha felnyitunk egy szótárat és meg is fejtjük — múltbéli tárgy vagy épület, ami a régi kor hangulatát őrzi és idézi fel — a szó jelentésének összekapcsolása a szövegegészszel némi fantáziát kíván, mivel még így is az mondja, hogy a „régizajok bűdösek”. A felnőtté válás diskurzusába behelyezve ezt a színesztéziát, olyan következtetésre juthatunk, mint például „a gyerekkor emlékeinek keserűsége”.

Ezzel szemben, ugyanezen sor hallás utáni értelmezése igen nyílt és egyszerű. Míg az olvasat az „ódonnak a zajai”, addig ennek felénekléséből a következő hallatszik ki: „hónodnak az aljai gyakran bűdösek”. A hallgatás utáni értelmezésben tehát ez a sor egyszerűen összekapcsolható, nem csak a higiénia hiányával, de a kamaszkori hormonális változások természetes folyamatával is. Mindkét esetben, olvasott és hallgatott, a szöveg szépen beleágyazódik a felnőtté válás diskurzusába.

A kamaszkor, gyermek- és felnőttlét közti állapot diskurzusa láthatóan számos problémára építhető, kézzel fogható testi változásoktól egészen mély lelki folyamatokig, amiket nem egyszerű nyíltan és világosan megfogalmazni. A három szöveg más és más szempontból közelíti meg a diskurzust, találkozási pontjuk pedig az összes tényezőnek egybeolvadása, hiszen a felnőtté válás egy összetett folyamat, nem elégséges csupán egy pontból vizsgálni azt. A dalok arra engedhetnek következtetni, még ha nem is mondják ki, hogy a végkimenetel, a felnőtté válás beteljesedése, valamiféle lelki egyensúlyt kellene hozzon az önmegvalósult egyén életébe, vagy legalább el kell kezdődnie egy alkalmazkodási folyamatnak, mely „egyensúlyt biztosít az előzetesen létező sémákba történő asszimiláció és e sémáknak az új körülményeknek megfelelő átstrukturálódása (akkomodációja) között” (Albert-Lőrincz, 2004:12). Ugyanezt állítja, kissé más megközelítésből Bíró Zoltán kamaszkort tárgyaló esszéje: „A hétköznapi világban azonban a korkülönbségből adódó távolság megfogalmazása már egészen más tartalmakkal telítődik. Ezek többnyire a számonkérés, a következmények megfogalmazásának pillanatai (...) A vonzást és taszítást hordozó viszonyulásoknak külön-külön megvan a maga saját ideje, helye, formája az éppen adott közösség működésében, azt is mondhatjuk, hogy minden közösségen belül kialakul ennek a kétféle viszonyulásnak egy igen-igen kényes egyensúlya” (Bíró, 1989:105).

SZIMBOLIKA

A szövegek a zenekar által a realitás alapjára épített szimbolikus világnak sokrétű megtestesítői. A szimbolikus világ áttekinthetőségének és megértésének érdekében fontos szem előtt tartani a diskurzuselemzésben már tárgyaltakat. A dalszövegek szimbolikájában fellelhetőek úgy sajátos, mint közismert és népi szimbólumrendszerek is, vagy akár olyan szóképek, mint a metafora vagy allegória, ami Geertz értelmezésében „olyan szimbolikus gondolati forma, amely eleve ellentmondásokat fog át és a szó szerinti olvasatnál összetettebb jelentéseket közvetít” (Szabó, n.d.:154).

A „Szegény anyám” kimondottan erős szimbolikus motívumokkal rendelkezik. A bűnbe vezető erkölcsi felszabadulás útjának végkimenetele telítődik népi motívumokkal. Az édesanya sírhelyének feldíszítése bár újfent lopásra, bűncselekményre készítette fiát, végeredményben — a feldíszített sírhely — szimbolizálja az anya-fia kapcsolat elgyötréstől-nem-mentes, de sokkal erősebbé váló, megújuló kötelékét, mely egyfajta lelki

feloldozást jelenthet a fiú számára. Ha élteben nem is, legalább az örökkévalóságban legyen büszke rá édesanyja, tudja, hogy szereti és becsüli őt. Ezt az önmagában dús szimbolikával rendelkező képfestést jelentéstöbblettel ruházza fel a néphagyományban jól ismert rózsza motívuma.

A rózsza a „legáltalánosabb virág-szimbólum”, sőt, már-már annyira „közhellyé vált, hogy a szeretőt rózsámnak nevezni mindennapos dolog még a közéletben is” (Arcanum, n.d.). Erre, és az általam elemzett szövegre a legjobb példa egy közismert népdal néhány sora: „Édesanyám rózsafája / én voltam a legszebb ága.” (Arcanum, n.d.), mivel a rózsza szimbólum szerelemmel való asszociálása nem szokványos értelemben jelenik meg, sem a jelen vizsgált szövegben, sem pedig a népdalban. A szerelem, mindkét esetben egy elvontabb fogalom, a szülő és gyermek közötti kifürkészhetetlen, megmagyarázhatatlan, és minden formájában tiszta szeretetre, a romantizált gyermek-szülő kapcsolatra utal ez a motívum. A „Rózsák tövében, szegfűk ölén, / Alusza álmát a jó anyám.” (Szegény anyám, 2023, VI. vsz./ 7-8. s.) ismételt refrénsor így, a szimbolika segítségével, a bűn alól való feloldozást, megbocsájtást, hagyományhűséget, felnövést és a feltétel nélküli szeretetet átfogó és összekapcsoló témák motívumává válik.

Az „Elnézést kívánok” és az „Alap, hogy normál” dalok sajátosabb szimbólumrendszerrel rendelkeznek, amik a magyar társadalom „betegségének” ideológiája köré épülnek, erős politikai és szocio-kulturális jelentésekkel bírnak. Geertz szerint az ideológiák léte szimbolikus rendszerek felépítésén alapszik, mivel „az ideológiai gondolkodás szerveződésének sajátos természete” (Szabó, 1998:104), vagyis az érzelem jelentéssé tétele, kizárólag szimbólumok segítségével érhető el, mivel az „emberi tudás is szimbólumok révén létezik” (Szabó, 1998:105).

Az „Elnézést kívánok” szimbólumai változatosak. Megtalálhatók benne ősi szimbólumok és szimbolikus ellentétek, mint a vallás szimbólumai: „Isten háza”, vagyis a templom, illetve a „Korán”, ami a keresztény vallással szembenálló hitnek gyakorlására utal, így, ami az iszlám vallásban szent könyv, az a kereszténységben bűn, az elkárhozás jelentésével bíró szimbólum. A „hangya”, „béklyók”, „Anglia”, „Kanada” szavak együttesen építik fel a rabszolgaságból való menekülés szimbólumát és az elszabadulás, a mókuskerékből való kiszállás vágyának jelentését hordozzák magukban.

Az „Alap, hogy normál” szöveg szimbólumrendszere hasonló az előzőhöz, az is mélyről fakadó elégedetlenség és tehetetlenség jelentéstöbblettel bír. A szimbólumrendszerbe, sőt az ideológiába tartozó szavak csoportosíthatók, egyrészt az anyagilag és szakmailag kielégítő életre utaló szimbólumok csoportjára — „fuxok” (nagy méretű és értékes ékszerek,

megj. a rap világában elterjedt kiegészítő viselet), „buxák” (szleng, jelentése vonzó nők, megj. ugyancsak a rap világában megszokott, hogy tárgyi motívumként kezelik a nőket), „szélesvászon” (hírnév), „karika és csík” (tudatmódosító szerek használata) —, másrészt a társadalompolitikai nézetek csoportjára — „ormány” (Orbán-kormány szimbóluma), „rendőr” (a bizalmatlanság, a korrupció szimbóluma), „adó-autósztráda” szókapcsolat (a nehezen megkeresett anyagiakból való kiforgatás).

A dalszövegek erős és sajátos szimbólumrendszerrel bírnak. Ezek, mint a tárgyalt diskurzusok is, egy kiemelkedő pontban találkoznak, ahol a hagyomány, az énkeresés, a kultúra, a hovatartozás, és a politika összeér — a kritikában: a társadalom, az emberségesség és az emberi lét cenzúrázatlan szavakkal való bírálásában, kritizálásában. Az alkotó pedig „feltételezi, hogy erre magától rájön az olvasó/hallgató.” (Kemény, 2013:14)

TÁRSADALOMKRITIKA

A szerző, esetünkben dalszerzők és zenészek „egyénisége” egy vetülete a körülötte levő világnak: családnak, társadalomnak, elvárásoknak, felnövésnek stb. — és ezek mind olyan mikrodiskurzusok, amelyek kialakítják a társadalomkritika makrodiskurzusát: Miért lettem ilyen? Mit művelt velem a társadalom, amitől ilyené váltam? Van-e megvetnivaló magamban? Ki vagyok én? — ezek a kérdések, amelyek elítélik, vagy felemelik a társadalmat, amiben a szerző, mint külön entitás él. Ezeknek a kérdéseknek megválaszolása pedig a dal, amivel a hallgatóság kapcsolódik, amiben felismeri magát, ami miatt kicsit egygyé válhat a szerzővel, amitől egy egyetértő közösség alakul ki, egy csoport, közeg, ahol hasonló vélemények és gondolatok találkozhatnak. A befogadói értelemképzésben és a csoportos egyetértésben a „dalszövegek megnyilatkozói által aktivált kontextusfüggő szociokulturális kiindulópontok lényegi szerepet játszanak” (Ballagó, 2021:251), mivel a „dalszövegek, mint összetett közös figyelmi jelenként felfogható diskurzusok” (Ballagó, 2021:252) vesznek részt a befogadó jelenében.

Bármiféle társadalmi osztályt érintő kritika már Platón idejében is bizonyos feltételeknek kellett megfeleljen. „Fel kellett ismerni, hogy létezik egy entitás, ami ellentmondásban áll azoknak a reményeivel és elvárásaival, akik elégedetlenségüket nem pusztán személyes vagy családi vonatkozásban, hanem egy szélesebb nyilvánosság részeként

élték meg; és hogy a társadalmi élet struktúráiban is vannak hiányosságok.” (Thompson, 2015:219)³.

Tehát, kortárs értelemben, a társadalomkritika megfogalmazásához három feltételnek kell teljesülnie: társadalmi szintű probléma felismerése (1), probléma megfogalmazása (2), probléma megosztása (3). A három szempont akkor lehet sikeres, ha a probléma olyan hallgatóságot ér el, akik egyetértenek, hasonló gondolkodásúak (like-minded) a probléma megfogalmazójával.

A társadalomkritika fontos tényezője lehet még a Geertz által magyarázott „feszültségelmélet”: „(a)mit kollektív szinten strukturális ellentmondásnak tekintenek, az az egyén szintjén bizonytalanságot jelent” (Szabó, 1998:103), az emberekben lelki feszültségként és kétségbeesésként jelennek meg a kibékíthetetlen ellentétek. A feszültségelmélet abból indul ki, hogy „a társadalom krónikus módon rosszul integrált” (Szabó, 1998:103), ráadásul nincsenek hathatós intézmények és eszközök „a szükségszerűen felbukkanó funkcionális problémák teljes sikerrel történő kezelésére” (Szabó, 1998:103). Ezen értelmezés alapján tehát a társadalomkritikák a feszültségelméletekből nőnek ki, abból, hogy a folyton gyűlő szorongást valamilyen formában ki kell mondani.

A hip-hop és rap világában, Kónya Marcell tanulmányából kiindulva, a stílus globalizációjának következménye az, hogy a nem amerikai rappereknek bizonyítaniuk kell hitelességüket: „amellett, hogy [a rapper] lojális marad az amerikai hip-hop kultúrához, és igazolja, hogy méltó képviselője a stílusnak, az is a feladata, hogy hitelesen mutassa be közvetlen környezetét dalaiban” (Kónya, 2016:65). A hitelesség igazolásának második szempontja játszik fontos szerepet társadalomkritikai megközelítésben, mivel a művészt érintő közvetlen környezetének őszinte bemutatását „gyakran társadalomkritikai hozzáállás és olykor-olykor aktuálpolitikában való elmélyülés jellemez” (Kónya, 2016:65). Ugyanezt állítja Óber Péter tanulmánya is: „A stílus [hip-hop] zenei kifejeződését, a rapet a magyar nyelv teszi ízessé, bárha előfordul, hogy durva és trágár. A témák igen gyakran sajátos szemszögből látott és/vagy vélt társadalomkritikák, melyeket a rap sajátos nyelvezetén fejeznek ki, melynek állandó velejárója az ütem, azaz, hogy az elmondott textus ritmusra történik” (Óber, 2010:96).

A Punnany Massif-től választott dalok társadalomkritikai mivoltának bemutatásához számos szempontot kell számításba vennem. Egyrészt, felhasználnom szükséges a tanulmányban már

³ Saját fordítás. Eredeti szöveg: “Before any critique of class society could be advanced certain preconditions were necessary. There had to be recognition that such an entity existed, that it contradicted the hopes and expectations of those who experienced their dissatisfaction not purely in personal or family terms but as part of a wider public; and that deficiencies existed in the very structures of social living” (Thompson, 2015:219).

bemutatott szempontokat, másrészt pedig fontos a dalok és albumok interkontextualitását is figyelembe vennem, mivel a zeneszámok önmagukban való társadalomkritikai volta, bár figyelemre méltó, nem kielégítő, hiszen önállóan csupán részleteket mutatnak be a teljes képről.

A 2023-as *Fel Nem* és a 2006-os *Körkorkép* lemezek között nyilvánvalónak vélhető a társadalomkritika-specifikus párhuzam, ahogy azt már korábban is idéztem a Telex After interjúból, illetve, ahogy azt Sajó Dávid újságíró többször is hangoztatta, Felcser Mátéval való beszélgetésében: konkrét párhuzamot vont a két album között, mondván, hogy az újnak olyan politikai áthallása van, amit utoljára a *Körkorkép* lemeznél érzékelt. (TelexAfter, 2023). Ezek után a lemez arculatának az értelmezésével (az albumborító), arra reflektált, hogy az ő olvasatában, ennek jelentése az „amerre a nyáj megy, arra mi nem megyünk” (TelexAfter, 2023, 04:15). A zenekar frontembere nyitva hagyta ezt a kérdés-állítást a „tök jó, legyen így” válaszával és Sajó Dávid értelmezését kibővítette a saját és zenekarának gondolatiságával, mondván, hogy a lemez a „nem leszek öreg, csak régóta fiatal” kérdéskörben tipródik, vagyis, hogy „az egész [lemez] igazából arra helyeződik ki, hogy a gyermeki énünk az az őszinte énünk” (TelexAfter, 2023, 04:30). Fontos kiemelni ezt az interjúrészletet, mivel, ahogy a diskurzuselemzés részben is felmerült, a felnövés problémája határozottan rávilágít arra, hogy a zenekar tagjainak mondanivalója erős asszociációt von a felnövés, vagyis a problémák felismerése, és a gyermeki őszinteség, vagyis a problémák kimondása között. Ebből arra következtethetünk, hogy a számukra aktuális témákban való elmélyülés szinte mindig magával vonja az olykor direktebb, máskor indirektebb, rejtett kritikát.

A „Szegény anyám” című dal, ebben az elgondolásban, inkább a teljes lemez kontextusában ruházható fel társadalomkritikai jegyekkel. Erőltetett lenne az állítani, hogy a dal saját lábán megáll egy társadalmat kritizáló műként, hiszen egy balladás műdalról van szó, ami egy főhős szenvedését mutatja be saját, jelen esetben igencsak limitált világában. A dal főszereplőjének öntörvényűsége viszont szépen egybecseng az album egészével, illetve a zenekar életfelfogásával is. Ez kitűnik úgy a már idézett interjúból, melyben Felcser Máté, a frontember, az album címeről és annak jelentéstöbbletéről beszél, mint az album médiaábrázolásából, illetve a zenekar saját magáról festett képéből is — gondolok itt a műfaji önmeghatározásra, vagy Farkas Roland (Wolfie, énekes) leíró szavaira: „Sok a kérdőjel a fejünkben, de gondolom, ezzel nem vagyunk egyedül, és a rapszövegírás egy nagyon hatékony módszer ezeknek a kérdőjeleknek a körüljárására. [...] Persze a patetikus témák mellé felkerült jópár bordal is az eddigi lemezeinkre, az is mi vagyunk. Szóval ez az

életmegfejtősi, egy kis magyaros sírvavigadás, na meg némi pécsi szleng, igazából ez a Punnany. (Angyalosy, 2014:46-47).

Az „Elnézést kívánok” és az „Alap, hogy normál” dalok esetében már teljesen megállja a helyét az állítás, hogy ezek a művek önmagukban is erős társadalomkritikát közvetítenek. A társadalom és a nemzet kritizálásával szorosan összefügg az azt irányító hatalmak bírálása is. A két dal, bár szinte két évtized különbséggel íródtak, aktuálpolitikai viszonylatban ugyanazokat a problémákat tárgyalják: politikusok által vezetett ország hanyatlását. 2006-ban az „orbán kampány kormányozta autósztroda / miatt nőtt meg az adód száma, min nem autóztál soha” (Alap, hogy normál, II. vsz./ 2-3. s.) sorokkal tettek erős utalást arra, ellenszenvvel viseltetnek a hatalmukkal visszaélő politikusokkal szemben. Ugyanerre 2023-ban számos utalást tettek, mint a: „Brüsszel a pokol és Budapest a mennyek” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 1. s.), amivel az európai uniós támogatás megvonását követő médiareprezentációt figurázzák ki, vagy éppen a „Addiktívan éhes, nyíltan lop, minek is álcázza? / Óskeresztény, ki nem járt Isten házába! / De mi szavazzunk rájuk, azért van itt némi humor / Inkább lennék egy nyugdíjas bálon a viagrás cukor” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 29-32. s.) sorok.

Lényegi különbség, hogy míg az „Alap, hogy normál”, a politikán túl olyan témákba ássa magát, mint a Punnany Massif jövője a hip-hop világban, addig az „Elnézést kívánok” a személyes dilemmákat egyetemesen prezentálja. Az egyén anyagi, mentális és egészségi jóllétének kérdése például egyetemes problémaként jelenik meg: „Rabok legyünk vagy szaladok? túl Anglián, Kanadán / Ki maradt itt, akinek szólhat a balladám?” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 23-24. s.).

A Punnany Massif munkásságában a társadalomkritikai vonulat, a kezdetektől jelen volt, és napjainkig megmaradt, időközben csupán formálódott, igazodott az aktuális társadalmi, kulturális és politikai kérdésekhez. Úgy vélem, ez nem csupán azért fontos, mert a hip-hop stílusnak egy alapkritériuma, hiszen stílusuk is változott 20 éves munkásságuk alatt, — hidat építettek pop és hip-hop között, időközben kísérletezve számos műfajjal, mint a múdalog vagy balladák — hanem azért is lényeges ezt tisztázni, mivel munkájuk minősége sem gyengült, nem sodorta magával őket a „semmitmondó” tömegzene hulláma. Hallgatóságuk és rajongótáboruk stabilitása és növekvése is bizonyítja, hogy megmaradtak gondolkodó, értelmes és friss, izgalmas zenét gyártó embereknek; tulajdonságok, amik igazán tiszteletre méltóak tekintve, hogy milyen régóta tapossák ezt az utat. Szövegeikkel „állandóan mondtak,

mondanak és mondani is fognak (...) az alapos szemügyrevétel után különös státusúnak nevezhető 'irodalmi' szövegek" (Foucault & ford. Török, 1991) rávetíthetőek az állandó társadalmi témákra: kultúra-társadalom-kritika.

ÖSSZEVETÉS: HASONLÍTÁS MÁS ELŐADÓKKAL

Magyarország és konkrétan a magyar pop és hip-hop stílusréteg viszonylatában is fontos vizsgálni, annak érdekében, hogy tisztábban láthassuk a zenekar szituáltságát az összképben. Néhány szintén jól ismert és kedvelt zenész munkásságából válogattam különböző dalokat, hogy a Punnany Massif és a „konkurencia” közötti hasonlóságokat és különbségeket vizsgálhassam. Olyan nevekkkel vetem össze a zenekart, amik legalább annyira ismertek, ha nem még inkább, mint a Punnany Massif. Szólnék Beton.Hofi, FankaDeli, sőt a kontroverziálisnak tekinthető Krúbi munkásságáról is.

FankaDeli (Kőházy Ferenc) underground hip-hop előadó munkássága a nemzet-, politika- és társadalomkritika, illetve a szakma (zene) kritikus megfogalmazásában ér össze a Punnany Massif műveivel. A professzionális élet kérdéseiben való tipródás, bár változó megfogalmazásban, mindkét előadónál hasonló koncepcióban van jelen: a hip-hop képviselőtének megjelenési feltételei és annak hatásai az egyénre. Az „Alap, hogy normál” dalban, ez úgy tűnik pozitív hangvételben jelenik meg: „alap, hogy normál, hogy ha mindezt levágom, / legyen az fuxok meg buxák között vagy kint az utcákon” (Alap, hogy normál, I. vsz./ 2-3. s.). A „fuxok” és „buxák” szlengekről már beszéltem, ezek a hip-hop és rap világában elterjedt „életstílust” jelképezik, mindezt olyan hangvételben, ami arra enged következtetni, hogy az ezt a világot megélő lírai én élvezetét leli a hírnévvel járó privilégiumokban. FankaDeli megközelítése ezzel szemben negatív keretek között mutatja be ugyanezt a presztízsképet: „Egyszerű a koncepció, pár pózer ringyó / Akinek egy Audi a hintó / Benne centet hallgat a gringó” (Tarsoly:2012, Álmodtam, I vsz./ 1-3. s.). Ezek a sorok nem csupán a hip-hop szubkultúra kontextusában értelmezendők, mivel az ezt követő néhány sorral bevonja az aktuálpolitika kérdéskörét is a szövegébe. „F*sat, mint a ringlő / Magyarország ez vagy! / Nem is csodálom, ha a szerencse elhagy! / Ahol rendőrök taposnak át lóval ártatlanokon!” (Álmodtam, I. vsz./ 4-6. s.), folytatja FankaDeli, tovább építve a dal képiségét a korrupció, kizsákmányolás és nyomor lírai lefestésével. A Punnany Massif dala, ezzel rezonálva hasonló képet fest: a zenész-élet forgatta gondolatok itt is a társadalmi élet kérdéseibe torkollanak: „rendőr csak a fánkon, drogriadó Paul van Dykon, / minden műanyag meg nylon, életem halálom a kezedbe ajánlom” (Alap, hogy normál, I. vsz./ 13-14. s.).

Beton.Hofi (Schwarz Ádám) dalait is leginkább az előbb tárgyalt témakörökben lehet a Punnany Massifhoz hasonlítani. A „Tiszalök” (*Playbánya*, 2022) című dal kortárs nyelvezetet használva mélyül el az adott kor társadalmi és kulturális kérdéseiben: „Mesélj valamit nekem erről a korról Siri / Az idegrendszerem: Szibéria, Novoszibirszk” (Tiszalök, IV. vsz./ 3-4. s.), míg a Punnany „Szegény anyám dala” régies, népies nyelvezettel tárgyalja ugyanezt: „De nékem cifra céda kellett / Ki pénzért mérte csókjait” (Szegény anyám, III. vsz./ 1-2. s.).

Krúbi (Horváth Krisztián) rapzenéje politikai vonalon hasonlítható leginkább a Punnany Massif dalaival. Itt lényeges különbséget tesz, hogy míg a Punnany szövegeknek szofisztikált nyelvezete van, és sokszor csupán utalásokkal, rejtett módon közvetítik mondanivalójukat, tehát szövegük másodlagos olvasatot is megkíván, addig Krúbi számos dalában cenzúrázatlanul rappeli el politikai nézeteit. Erre egy szemléletes példa az „Orbán v*erd ki a Ferinek” (*Nehézlábérzés*, 2018) dal, aminek, ahogy a címe is sejteti, teljes szövege trágár. Egy rövid, kevésbé obszcén részlettel igyekszem példázni: „De mégse merjük elhagyni a mosdónk / Mert csak a h*gy és sz*rszagban érezzük magunk igazán otthon” (Orbán v*erd ki a Ferinek, IV. vsz./ 3-4. s.). A sorok mögötti gondolatiság megegyezik a Punnany által megjelenített képben, miszerint a magyar nemzet beletörődött sorsába, elfogadta nyomorát, és az egyetlen lehetősége, amivel kiszabadulhatna ebből, már ha megteszi, hogy elmenekül: „Hazám, mutyi mid van, maradjak vagy menjek? / Gyűlölet a téglá, amiből épül a fal / A baj, hogy a magyar kifele él, befele hal” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 2-4. s.); „A nemzeti öntudat belenyugodott, hogy balf*sz” (Elnézést kívánok, I. vsz./ 12. s.).

Krúbi egy másik híres dala, a „Nehézlábérzés” (*Nehézlábérzés*, 2018) foglalkozik társadalmi problémákkal — konkrétan gender kérdéskörrel és feminizmust körülölelő nézeteltérésekkel — aminek fényében ezen a téren is hasonlíthatjuk őt a Punnany Massif zenekarhoz. Egy lényeges tartalmi különbséget beigazoló dalszövegpárhuzam lenne a „Nehézlábérzés” (Krúbi) és a „Húsz Parancsolat” (Punnany Massif, *Shenk Kick*, 2010) sorainak összevetése. Krúbi „Nehézlábérzés” dala két olvasatban értelmezhető — negatív értelmezésben nőgyűlöletet, himsovinizmust és rasszizmust promováló, pozitív keretben pedig ugyanezen témák kifigurázása a ráerősítés technikájával. Mivel csupán a dalszövegből nem nyilvánvaló a második értelmezési lehetőség, ezért az előbbire szorítkozom, azon belül is a nőkhöz való viszonyulást vetem össze a Punnany Massif dalszövegével. Krúbi azt énekli: „Sej haj, ruca ruca kutya r*banc ny*ld le / (Csak ha beköltözhetek) azt mondtam neki persze / Nézd csak meg a Bodrit, ő is ott lakik a kertben” (Nehézlábérzés, III. vsz./ 4-6. s.). Ezek a sorok önmagukban kizárólag arra engednek következtetni, hogy a lírai én egy, a nőket

egyáltalán nem tisztelő, kihasználó, velük szemben erőszakosan viselkedő férfi típuscsoporttal azonosul. A Punnany Massif szövege ezzel szemben a nőkről való nézeteket a következőképpen fogalmazza meg: „Három, nőnek lenni nem egy leányálom, úgy járj végig utadon, hogy az nekik ne fájjon” (Húsz Parancsolat, II. vsz./ 3. s.). Nem csupán az idézett sor fordul tisztelettel a nők iránt, az egész dal arra a gondolatiságra épül, hogy egy férfinak, hogyan kell „úriemberként”, vagy legalábbis egy decens emberi lényként viselkednie. A két idézetből, úgy vélem, arra enged következtetni, hogy a két rap-előadó közti gondolkodásbeli különbség alapjaiban eltérhet. Igaz, hogy a Punnany Massif zenekarnak is vannak olyan szövegei, melyek a nőket figurázzák ki, viszont fontos kihangsúlyozni azt a tényt, hogy ezek nem a női lét egészét, hanem általánosított csoportokat kritizálnak. Ilyen például a „Nem csak egyedül” (*FEL #1*, 2013) daluk, amely a társadalmi normává vált, szerintük megromlott, női szépség- és viselkedés-ideálokat kritizálja, mint az anyagiasság, külsőségek (csinosság, sminkelés, stb), illetve a belső értékek teljes hiánya.

A Punnany Massif zenekar sok aspektusból rezonál más hip-hop stílus-orientált előadókkal, azonban, ami lényegi különbséget tesz köztük és a fentebb vizsgált előadók között, az egy olyan líraiság formája, ami talán sokkal mélyebb tartalmi keretekbe helyezi a zenekart, mint a többi előadót. Szövegeik sokkal szofisztikáltabbnak hatnak, értelmezésükhöz kritérium a többszörös olvasat és a szövegekben való elmélyülés. Ezt a lényegi különbséget, a példákból leginkább Krúbi munkásságával való összevetés szemlélteti. Továbbá a Punnany Massif dalok mondhatóak a legváltozatosabbaknak, ami összecseng sikerükkel, mert „a rap kifejezetten a populáris műfajokra hivatkozik, hiszen ezáltal képes megteremteni egy közös alapot, mely befogadhatóbbá tudja tenni a zenét” (Kónya, 2016:64).

KUTATÁSI EREDMÉNYEK

A fókuszzenekart tekintve a médiavisszhangból kiderült, hogy a zenekar közkedvelt és minőségi zenét gyárt, továbbá nem idegen tőlük a pozitív töltetű életérzés közvetítése sem. Egyaránt ragadnak meg nehéz és könnyű témákat is, sőt a „tabunak” számító problémákat is sikeresen és pozitív kicsengéssel képesek feldolgozni. A médiavisszhang természetesen nem lehet teljes mértékben pozitív, hiszen az nem adhat reális eredményt. Számos negatív kritika is megfigyelhető, viszont fontos kiemelni, hogy ezek nagyrészt arra világítanak rá, hogy a zenekar stílusváltozása az évek során, hogyan befolyásolta a „veterán” rajongókat. Az szűrhető le, hogy bár szinten tartották a zenei minőséget, egyes hallgatók mégis jobban

preferálták azt, amikor a zenekar még nem keverte a stílusokat, hanem jobban ragaszkodott a hip-hop és rap világhoz.

A diskurzuselemzés útján végzett tartalomelemző vizsgálat kimutatja, hogy a zenekar által feldolgozott tartalmak nagyrészt az aktuális létük kérdéseinek és azok megválaszolására tett próbálkozás vetületei. A mindenkori problémák feldolgozása végigkísérte a 20 éves karrierjüket, csupán megfogalmazásában és elmélyítésében változott. A hovatartozás, énkeresés témái például ugyanannyira jelen voltak az első, mint a legfrissebb lemezükön is. Továbbá az aktuál- és társadalompolitikai megnyilvánulásuk is megmaradt. Lehet, hogy a kezdetekhez képest kevesebb politikai töltetű véleménykifejtős tartalmat gyártanak, de a kritikus színvonal, és a társadalom véleményezésével foglalkozó dalok mennyisége ellensúlyozni láttatja az aktuálpolitikai álláspontfoglalást megfogalmazó szövegek csökkenését.

A szimbolikát és szimbolikus rendszereket érintő értelmezések azt szemléltetik, hogy a Punnany Massif különös figyelmet fordít a művészeti értékekre. Az általuk felépített szimbolikus világok keveredése más lírai jegyekkel, mint a különböző szóképek — allegória, metafora, hasonlat, ismétlés, szinesztézia, stb — beemeli őket a művészetnek titulálható alkotások világába.

A társadalomkritikai vizsgálódás a fentebb említett tartalomelemzésekől növi ki magát. A dalok tartalmi jelentései mutatják, hogy a zenekar nagy hangsúlyt fektet a társadalombírálatra.

Magyarországi viszonylatban más hip-hop és rap előadókkal való összevetésből következik, hogy a Punnany Massif zenekar még mindig beleilleszkedik a stílusirányzatba. Bár számos műfajjal kísérleteznek, ez nem nevezhető újdonságnak munkásságukban. Már 2009 táján elkezdtek kísérletezni népies jegyek rapben való megjelenítésével, mikor egy hegedűssel bővítették a zenekart. A Sávlekötő műsorban Felcser Máté konkrétan meg is fogalmazta ezt: „Kezdetben emlékszem, furcsa szájíze volt, hogy nem voltunk azok a klasszikus rap csávók [...] A közönségelérésért, illetve azért, hogy tudd úgy működtetni, ahogy szeretnéd, ehhez kellett az, hogy akkor viszont legyen valami nagyobb csinnadrattája és akkor ehhez jött az élő zenekar. És hogy minél szofisztikáltabb legyen, ezért lett az, hogy sok zenésszel, már egyből 10 fővel kezdtük a brigádot” (Sávlekötő by Lil Frakk, 2023, 29:00). Tehát a zenekar megalakulásuk pillanatától valami újat akart behozni a hip-hop világába.

Kritikának Ballagó Júlia publikációját szeretném szemléltetni. Tanulmányában különböző zenéket és azok szövegeit vizsgálja, illetve annak lecsengését a hallgatóságban. A Punnany Massif zenekarról való vizsgálódásai során arra az eredményre jutott, hogy „az irodalmi szövegekre jellemző választékosságot az adatközlők önmagában nem azonosították a líraisággal” (Ballagó, 2021:264). A egyik vizsgált szövegrészletet az „Utolsó tánc” (*FEL* #2, 2016) című dalból választotta. „Az adatközlők ezt a részletet a diskurzus tényezője szempontjából választékosnak tartották, az irodalmi szövegekre jellemző stílusminta, illetve líraiság kategóriája azonban nem került elő” (Ballagó, 2021:264). A dal stílusát hétköznapiak ítélték, elismerték, hogy érzékelhető benne a költőiség, de nem kategorizálták szépirodalmi alkotásnak, tehát nem ítélték művészeknek. Ez a kritika azért állhatja meg a helyét, mert a tartomelemzésem nagy hangsúlyt fektet a művészi alkotásnak elfogadott dalok tudatában végzett értelmezésre. Amiben a kritika elbukik viszont az, hogy a Ballagó Júlia által vizsgált fókuszcsoporthoz kevés alanyt tartalmazott (csupán 14 főt), illetve nem tudni milyen társadalmi és kulturális háttérrel rendelkező alanyokat vont be a kutatásba.

KÖVETKEZTETÉSEK

A zenekar gondolatisága egyrészt nem vesztette el a kezdetekben meghatározott alapokat, másrészt pedig az alaptól elindulva fejlődött, bővült és mélyült el. A jól megcélzott és követett irányvonalat alátámasztja sikerük is, vagyis az, hogy jelentős számú magyarországi közönségre tettek szert (a teltházas koncertek mit sem szemléltetnek jobban), illetve a határokon túl is elérték a magyar közönséget, így internacionális szinten is megállják a helyüket. Világnézetük és annak művészi megfogalmazása változatos, de lényegében ugyanaz és ez teszi őket 20 év után is izgalmassá. Mivel a zenekar tagjai is önmagukban egyszerű emberek, mindig is a saját békéjüket fogják keresni, mert „mindaddig, amíg a cselekvő közösségek magukba fogadnak és magukból kizárnak embereket, létezni fognak aszimmetrikus ellenfogalmak és negációs technikák, amelyek az adott konfliktusokkal együtt mind addig fennmaradnak, amíg új konfliktusok nem keletkeznek.” (Szabó, n.d.:72). Ebben az elgondolásban tehát nem is meglepő a zenekar társadalomkritikai vonulata, illetve ennek fenntartása és ápolása.

Következtetésül tehát kimondható, hogy a Punnany Massif zenekar repertoárjában — ahogy az diskurzusainak, médiavisszhangjának, szimbolikus világának vizsgálatából és a más zenekarokkal való összehasonlításból jól látható — egyértelműen jelen van egy erős társadalomkritikai megnyilvánulás.

Tartalmaik kvalitatív elemzése előreláthatóan egy fontos kutatási terület maradhat, mivel azok gondolatisága és megfogalmazása minden szempontból társadalom- és kultúra-orientáltak. Úgy vélem, hogy ez a dolgozat megírásával csupán egy ajtóhoz jutottam el, amit a közeljövőben feltett szándékomban áll kinyitni.

Szakirodalom:

- Albert-Lőrincz, E. (2004). *Önpusztító lázadás: A drogfogyasztás mint kóros viselkedésminta*. Scientia.
- Angyalosy, E. (2014). Adok-kapok: magyar rapkörkép (Ed. Pápai, G.). *Szépirodalmi Figyelő — irodalmi, kritikai szemlélő folyóirat*, (6), 36-48. Hozzáférés (2024.01.12): https://epa.oszk.hu/01400/01433/00065/pdf/EPA01433_szepirodalmi_figyelo_2014_6.pdf
- Arcanum. (n.d.). *Szimbolika*. Arcanum. Hozzáférés (2024.01.12): <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarNeprajz-magyar-neprajz-2/v-magyar-nepkolteszet-63D6/lirai-nepkolteszet-6EB1/belso-forma-7011/szimbolika-7012/>
- Baer, H. (2023). *The Influence of Hungarian Folk Music in Hungarian Popular Music*. TCU Digital Repository. Hozzáférés (2024.03.01): <https://repository.tcu.edu/bitstream/handle/116099117/59434/BaerHannah-HonorsProject.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Balázs, J. I. (2021). Dalszövegológia. Értelmezési trendek és hagyományok a közelmúlt dalszövegei kapcsán. In K. Laczkó & S. Tátrai (Eds.), *Líra, poétika, diskurzus* (pp. 239-251). ELTE Eötvös József Collegium.
- Ballagó, J. (2021). A lírai diskurzus résztvevőinek szociokulturális szituáltsága alternatív és populáris dalszövegekben. In K. Laczkó & S. Tátrai (Eds.), *Líra, poétika, diskurzus* (pp. 251-272). ELTE Eötvös József Collegium.
- Balogh, E. (2023, április 20). *Klasszikus werkli dal...* Facebook. Hozzáférés (2024.01.04): [https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid02Kzih6vcDXaJHMy5kks7HnhyezYeAXx46UoLkPqHgF5wb6yD8KdzwB6tr6MVfoGiEl?comment_id=4777987952325961&__cft__\[0\]=AZX_Wd1xZ1RL0EAe_xMQTxnBnyc3a5Yf3po8zw-aXFHy_mV9VEbkrdlhr4ev3nHHLniTbirEeCpMWF7kYP_V4q689EqYLCxtOk](https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid02Kzih6vcDXaJHMy5kks7HnhyezYeAXx46UoLkPqHgF5wb6yD8KdzwB6tr6MVfoGiEl?comment_id=4777987952325961&__cft__[0]=AZX_Wd1xZ1RL0EAe_xMQTxnBnyc3a5Yf3po8zw-aXFHy_mV9VEbkrdlhr4ev3nHHLniTbirEeCpMWF7kYP_V4q689EqYLCxtOk)
- Bíró, Z. (1989). Hát ide figyelj, édes fiam... A szülő-gyerek kapcsolat párbeszédének tükrében. In Z. Rostás (Ed.), *Hát ide figyelj, édes fiam — esszék az ifjúságkutatás köréből* (pp. 104-133). Albatrosz Könyvkiadó: Bukarest.
- Fosse, J., & ford. Németh, N. (2024). *Üzenet a Színházi Világnap alkalmából*. Nemzetközi Színházi Intézet. Hozzáférés (2024.01.12): https://world-theatre-day.org/pdfs/WT2024_Message_by_Jon_Fosse_Hungarian.pdf
- Foucault, M., & ford. Török, G. (1991, július). A diskurzus rendje. *HOLMI — A folyóirat online kiadása*. Google Drive. Hozzáférés (2024.03.12): <https://www.holmi.org/1991/07/michel-foucault-a-diskurzus-rendje-torok-gabor-forditasa>
- Geertz, C. (2001). Sűrű leírás. Út a kultúra értelmező elméletéhez. In Z. Fejős & M. Sárkány (Eds.), *Az értelmezés hatalma: antropológiai írások* (második, javított ed., pp. 194-227). Osiris Kiadó.
- Hyde, L. (2000). *The Gift: Creativity and the Artist in the Modern World* (2nd ed.). Vintage Books: New York.
- Kemény, V. (2013). *A hip-hop szubkultúra nyelve (BA záródolgozat)*. Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék. Hozzáférés (2024.03.09): https://mnytud.arts.unideb.hu/szakdolgozat/kemeny_v.pdf
- Kónya, M. (2016). Területi, nemzeti és globális elemek összjátéka funkasztikus kortárs magyar rapper művészetében. *Korunk folyóirat*, III(7), 62-68. Hozzáférés (2024.01.27):

https://real-j.mtak.hu/25324/7/Korunk_2016_3f27_7_.pdf?fbclid=IwAR1mLAQ-vVYomMqeoLEnsQjdaUxsbx-dW07Wk1bIeiFPyFhEp08sFqseEw8

- Magyari Vincze, E. (1989). „Mi” és „Ti” — egymással szemben. In Z. Rostás (Ed.), *Hát ide figyelj, édes fiam — esszék az ifjúságkutatás köréből* (pp. 37-51). Albatrosz Könyvkiadó: Bukarest.
- Óber, P. (2010, tavasz). Ifjúság, hip-hop, kultúraközvetítés (L. Bodó, Ed.). *Tudás Menedzsment: A Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karának periodikája*, XI(1), 93-101. Hozzáférés (2024.01.20): <https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/hfmi/tudasmenedzsment-2010-1.pdf>
- Oláh, I., & Oláh, S. (1989). Oldódó kötések — fiatalok a falu kapcsolathálózatában. In Z. Rostás (Ed.), *Hát ide figyelj, édes fiam — esszék az ifjúságkutatás köréből* (pp. 70-91). Albatrosz Könyvkiadó: Bukarest.
- Pethő, J. (2021). Az önmegszólító versek személyjelölő konstrukcióiról. In K. Laczkó & S. Tátrai (Eds.), *Líra, poétika, diskurzus* (pp. 195-212). ELTE Eötvös József Collegium.
- Szabó, M. (n.d.). *Politikai tudáselméletek: Első és második rész. Politikai szemantika és szimbolizmus (Egyetemi jegyzet. Kézirat)* (Az 1998-ban megjelent „Politikai tudáselméletek könyv átdolgozása és kiegészítése” ed.).
- Szabó, M. (1998). Az ideológia, mint szimbólikus rendszer. In *Politikai tudáselméletek — Szemantikai, szimbólikus, retorikai és kommunikatív-diszkurzív értelmezések a politikáról* (pp. 99-109). Nemzeti Tankönyvkiadó, Universitas.
- Szapu, M. (2002). Csoportképző tényezők — Zene. In *A zűrkorszak gyermekei (Mai ifjúsági csoportkultúrák)* (pp. 72-135). Századvég Kiadó.
- Tempest, K. (2020). *On Connection*. Faber&Faber: London.
- Thompson, W. (2015). Social Critique. In *Work, Sex and Power: The Forces that Shaped Our History* (pp. 219-228). Pluto Press. Hozzáférés (2024.03.25): https://www.jstor.org/stable/j.ctt183p6q8.20?searchText=social+critique&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dsocial%2Bcritique&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3A41dddf56c11cffb7b219aa349157085&seq=10
- Wagner, S. (2023). A Kádár-kori zenei underground megszületése az ifjúsági sajtóban (1969—1971). *Replika*, 9(129), 191-217. 10.32564/129.9

Facebook:

- Cserhádi-Nyerges, R. (2023, április 14). *Köszönjük Nektek...* Facebook. Hozzáférés (2024.01.10): [https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0vQkg6JoEmn1NWNkXdmrWrrJrMELOz9kVTfzAYzYnXEtWPPrrtW2zyG3jLtUyPGw1?comment_id=268089865547313&reply_comment_id=233763582529930&__cft__\[0\]=AZVxxPEb8xvPwF_WRph4R9A7s4Ir_B_IGF-2kbrTolsehO1s9GqnQyuhmElzqr_nkuzG](https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0vQkg6JoEmn1NWNkXdmrWrrJrMELOz9kVTfzAYzYnXEtWPPrrtW2zyG3jLtUyPGw1?comment_id=268089865547313&reply_comment_id=233763582529930&__cft__[0]=AZVxxPEb8xvPwF_WRph4R9A7s4Ir_B_IGF-2kbrTolsehO1s9GqnQyuhmElzqr_nkuzG)
- Dulka, B. (2023, április 15). *#FelNem.* Facebook. Hozzáférés (2024.01.10): [https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0wjJwSNsFZLwjgNp6wZSBdM4LpgTRJv4uJAcBHEV3Yba8J5WZTgDNWC5yNDcEn2TJl?comment_id=939277980752846&__cft__\[0\]=AZV7G5PG7qQ1ZR5nekrOoVUZGCBYy4H-f5TnENdaiz1bLclseP2unnNnqsbCpdOERdfIov--7DJjMxB7bcnIw-iADUNcaT1lcnNcW](https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0wjJwSNsFZLwjgNp6wZSBdM4LpgTRJv4uJAcBHEV3Yba8J5WZTgDNWC5yNDcEn2TJl?comment_id=939277980752846&__cft__[0]=AZV7G5PG7qQ1ZR5nekrOoVUZGCBYy4H-f5TnENdaiz1bLclseP2unnNnqsbCpdOERdfIov--7DJjMxB7bcnIw-iADUNcaT1lcnNcW)
- Farkas-Barna, B. (2023, április 20). *Klasszikus werkli dal...* Facebook. Hozzáférés (2024.01.10): [https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid02Kzih6vcDXaJHMy5kks7HnhyezYeAXx46UoLkPqHgF5wb6yD8KdzWb6tr6MVfoGiEl?comment_id=250814387512445&__cft__\[0\]=AZX_Wd1xZ1RL0EAe_xMQTxnBnyc3a5Yf3po8zw-aXFHy_mV9VEbkrdilhr4ev3nHHLniTbirEeCpMWF7kYP_V4q689EqYLCxtOkR](https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid02Kzih6vcDXaJHMy5kks7HnhyezYeAXx46UoLkPqHgF5wb6yD8KdzWb6tr6MVfoGiEl?comment_id=250814387512445&__cft__[0]=AZX_Wd1xZ1RL0EAe_xMQTxnBnyc3a5Yf3po8zw-aXFHy_mV9VEbkrdilhr4ev3nHHLniTbirEeCpMWF7kYP_V4q689EqYLCxtOkR)

- Ficsor, T. (2022, október 8). *A teljes Punnany legénység...* Facebook. Hozzáférés (2024.01.11):
[https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0QbrAusb7kgTVke6DTmjHvy pnJwV3BC1LNJQLFPCNqLdVPJCwGTs8uab8sJG6SXn4l?comment_id=410492484 586167&_cft__\[0\]=AZUTqenaKnFbMaUxIh3hkZs0_k3V2t9yfs2rmq-BAj2jpkqoj-d kD4p8BPJs2wDHf3bOjCYSkjhhQ0ThYjvc9DeHbAXsEKyJRHAgo](https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0QbrAusb7kgTVke6DTmjHvy pnJwV3BC1LNJQLFPCNqLdVPJCwGTs8uab8sJG6SXn4l?comment_id=410492484 586167&_cft__[0]=AZUTqenaKnFbMaUxIh3hkZs0_k3V2t9yfs2rmq-BAj2jpkqoj-d kD4p8BPJs2wDHf3bOjCYSkjhhQ0ThYjvc9DeHbAXsEKyJRHAgo)
- Heffler, L. (2022, október 1). *Ma a Budapest Park színpadán...* Facebook. Hozzáférés (2024.01.11):
[https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid024aQ3KH5o7NtFmf58KcpGp HUGtBKvEyE9nTeWExCP9JUaV4rFXsj1KBZ4YB6ZkxFql?comment_id=65384094 2773646&_cft__\[0\]=AZXHB0No6jlYPU7JKvMhGFf0K98oQN-mU2X4u_L83x-2t W8Z_l2UoFpohGg0XEBWT5Hu97Ga93uXtVlkkRlRqdlyhwhktg4XhrlH](https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid024aQ3KH5o7NtFmf58KcpGp HUGtBKvEyE9nTeWExCP9JUaV4rFXsj1KBZ4YB6ZkxFql?comment_id=65384094 2773646&_cft__[0]=AZXHB0No6jlYPU7JKvMhGFf0K98oQN-mU2X4u_L83x-2t W8Z_l2UoFpohGg0XEBWT5Hu97Ga93uXtVlkkRlRqdlyhwhktg4XhrlH)
- Hogenádlér, M. R. (2023, április 14). *#FelNem.* Facebook. Hozzáférés (2024.01.13):
[https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0wjJwSNsFZLwjgNp6wZSBd M4LpgTRJv4uJAcBHEV3Yba8J5WZTgDNWC5yNDcEn2TJl?comment_id=223108 446981462&_cft__\[0\]=AZXZLk7GQEAkHPHZjs-yHCt6ghJdUSYKgw742Z4OBD xuVG8irBWAfX59fR37ZzOBeTupCQ_BaPvI03fnkAiMU8s2S-ITIKXj6Zb0](https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0wjJwSNsFZLwjgNp6wZSBd M4LpgTRJv4uJAcBHEV3Yba8J5WZTgDNWC5yNDcEn2TJl?comment_id=223108 446981462&_cft__[0]=AZXZLk7GQEAkHPHZjs-yHCt6ghJdUSYKgw742Z4OBD xuVG8irBWAfX59fR37ZzOBeTupCQ_BaPvI03fnkAiMU8s2S-ITIKXj6Zb0)
- Kereki, B. (2023, április 15). *Köszönjük Nektek...* Facebook. Hozzáférés (2024.01.13):
[https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0vQkg6JoEmn1NWNkXdmrW rrJrMELoz9kVTfzAYzYnXEtWPPrrtW2zyG3jLtUyPGwl?comment_id=753024256 314139&_cft__\[0\]=AZVxxPEb8xvPwF WRph4R9A7s4Ir_B_IGF-2kbrTolsehO1s9 GqnQyuhmElzqr_nkuzG2LdJpdkVyroB03RXi8Jrwygzsc_JIQD7E](https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0vQkg6JoEmn1NWNkXdmrW rrJrMELoz9kVTfzAYzYnXEtWPPrrtW2zyG3jLtUyPGwl?comment_id=753024256 314139&_cft__[0]=AZVxxPEb8xvPwF WRph4R9A7s4Ir_B_IGF-2kbrTolsehO1s9 GqnQyuhmElzqr_nkuzG2LdJpdkVyroB03RXi8Jrwygzsc_JIQD7E)
- Kőszegi, A. (2022, október 8). *A teljes Punnany legénység.* Facebook. Hozzáférés (2024.01.15):
[https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0QbrAusb7kgTVke6DTmjHvy pnJwV3BC1LNJQLFPCNqLdVPJCwGTs8uab8sJG6SXn4l?comment_id=124175096 9728697&_cft__\[0\]=AZUTqenaKnFbMaUxIh3hkZs0_k3V2t9yfs2rmq-BAj2jpkqoj- dkD4p8BPJs2wDHf3bOjCYSkjhhQ0ThYjvc9DeHbAXsEKyJRHAgo](https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0QbrAusb7kgTVke6DTmjHvy pnJwV3BC1LNJQLFPCNqLdVPJCwGTs8uab8sJG6SXn4l?comment_id=124175096 9728697&_cft__[0]=AZUTqenaKnFbMaUxIh3hkZs0_k3V2t9yfs2rmq-BAj2jpkqoj- dkD4p8BPJs2wDHf3bOjCYSkjhhQ0ThYjvc9DeHbAXsEKyJRHAgo)
- Punnany Massif. (2022, október 5). *A teljes Punnany legénység...* Facebook. Hozzáférés (2024.02.01):
<https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0QAQ8glFvZeqbWuhzUUbhK 5o8osTjk1pPMnVjCzNZBooeUp5jt2xSCwNQxmehjzA2l>
- Punnany Massif. (2023, április 17). *Ilyet még nem csináltunk...* Facebook. Hozzáférés (2024.01.22):
<https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid02Y6tYKXwDzcZXd64zQGyS j2MH9F2F9NdGmkq15r5RgN3P6meQxoPBij58cEcqimiMl>
- Punnany Massif. (2023, április 22). *A szülői instrukciók hatásainak...* Facebook. Hozzáférés (2024.01.18):
<https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid02ptPUe7eFUr6a4tFsVLgJ8L5 tESnAQ2eigiRtNjEu7tDPKad3ziVOFDSeqC8Ap8Eml>
- Punnany Massif. (2023, április 27). *A magyar értelmező szótár...* Facebook. Hozzáférés (2024.01.26):
<https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid024Lokon5QEpUB4vWRHGY nkGBqGQWDLN6zrHiVMv3styECcengkGhJQkcVU5JFcVEal>
- Punnany Massif & Felcsér, M. (2023, április 20). *Klasszikus werkli dal...* Facebook. Hozzáférés (2024.01.26):
<https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid0GK47bBdN7wsoKg24uYTsf 3uKsHkWqxN3XEcSBi6Y1v4AYdzelFBy76iWM7pk3wBPl>
- Varga, J. (2023, április 20). *Klasszikus werkli dal...* Facebook. Hozzáférés (2024.02.01):
<https://www.facebook.com/PunnanyMassif/posts/pfbid02Kzih6vcDXaJHMy5kks7Hn>

[hyezYeAXx46UoLkPqHgF5wb6yD8KdzwB6tr6MVfoGiEl?comment_id=246287597791816&_cft_\[0\]=AZX_Wd1xZ1RL0EAe_xMQTxnBnyc3a5Yf3po8zw-aXFHy_mV9VEbkrdilhr4ev3nHHLniTbirEeCpMWF7kYP_V4q689EqYLCxtOkR](https://www.youtube.com/watch?v=0_P1bchtTvs)

YouTube:

- Koallaektiv. (2011, október 29). *Punnany Massif - Alap, hogy normál*. YouTube. Hozzáférés (2024.02.10): https://www.youtube.com/watch?v=0_P1bchtTvs
- Punnany Massif. (2020). *Punnany HúszTizek #Harmadik Epizód - 2011*. YouTube. Hozzáférés (2024.01.28): <https://www.youtube.com/watch?v=5uVnMRbZqek>
- Punnany Massif. (2020). *Punnany HúszTizek #Hetedik Epizód - 2015*. YouTube. Hozzáférés (2024.02.27): <https://www.youtube.com/watch?v=i91bYR0h4YQ>
- Punnany Massif. (2020). *Punnany HúszTizek #Kilencedik Epizód - 2017*. YouTube. Hozzáférés (2024.03.04): <https://www.youtube.com/watch?v=tMrIwZul3xw>
- Punnany Massif. (2020). *Punnany HúszTizek #Második Epizód - 2010*. YouTube. Hozzáférés (2024.03.14): <https://www.youtube.com/watch?v=rxIHmMhgEo8>
- Punnany Massif. (2020). *Punnany HúszTizek #Negyedik Epizód - 2012*. YouTube. Hozzáférés (2024.02.28): https://www.youtube.com/watch?v=qon_TX5Onfs
- Punnany Massif. (2020). *Punnany HúszTizek #Tizenegyedik Epizód - 2019*. YouTube. Hozzáférés (2024.03.18): <https://www.youtube.com/watch?v=I2uhvNinDi0>
- Punnany Massif. (2020). *0:02 / 5:09 Punnany HúszTizek #Ötödik Epizód - 2013*. YouTube. Hozzáférés (2024.03.18): <https://www.youtube.com/watch?v=Pyxe9oXzbVM>
- Punnany Massif. (2020). *0:04 / 5:22 Punnany HúszTizek #Tizedik Epizód - 2018*. YouTube. Hozzáférés (2024.03.18): <https://www.youtube.com/watch?v=yxX-3xUbiDY>
- Punnany Massif. (2020). *0:20 / 11:00 Punnany HúszTizek #Nyolcadik Epizód - 2016*. YouTube. Hozzáférés (2024.03.17): https://www.youtube.com/watch?v=Fuq_pzqpSE8
- Punnany Massif. (2020). *0:21 / 4:58 Punnany HúszTizek #Hatodik Epizód - 2014*. YouTube. Hozzáférés (2024.03.17): <https://www.youtube.com/watch?v=c7JAaOxhkdo>
- Punnany Massif. (2020). *0:58 / 7:06 Punnany HúszTizek #Első Epizód - Az Előzmények*. YouTube. Hozzáférés (2024.02.12): https://www.youtube.com/watch?v=G_mRC3BmcBc
- Rap legendák és rap kultúra. (2014). In *A magyar rap*. Blogger. Hozzáférés (2024.02.11): <https://eastandwestrap.blogspot.com/p/a-magyar-rap.html>
- Sávleköto by Lil Frakk. (2023, május 31). *PUNNANY MASSIF - LESZÁLL AZ EST - SÁVLEKÖTŐ S04E04 SopronFest*. YouTube. Hozzáférés (2024.02.19): <https://www.youtube.com/watch?v=tJWVBLCW1s8>
- TelexAfter. (2023, április 27). *After Portrék*. YouTube. Hozzáférés (2024.02.13): <https://www.youtube.com/watch?v=ISehGgNkKn4&t=1795s>

Blogok és cikkek:

- RTL & Felcser, M. (2023, április 18). *Hét éve várnak rá a rajongók [...]*. RTL. Hozzáférés (2024.03.28): https://rtl.hu/reggeli/2023/04/18/felcser-mate-uj-album-punnany-massif?fbclid=IwAR2itGMOsIQ2afOgMZfBle8wu1fSUuN3q4ZPq_tSajmTeRDP5XGNSTI1kIU
- Szabó, F. (2022, március 29). *Péntek este pedagógustüntetést és szolidaritási koncertet tartanak a Kossuth téren*. *eduline*. Hozzáférés (2024.04.01): https://eduline.hu/kozoktatas/20220329_szolidaritasi_koncert_es_tuntetes_a_Kossuth_teren

Dalszövegek
Punnany Massif:

Szegény anyám

Mikor még pólóban feküdtem
 Ki sem nőtt még a fogam
 Az életről még mit sem tudtam
 Csak tejet ittam boldogan
 Egy asszony ült az ágyam mellett
 Féltő gonddal vigyázott reám
 Elringatott lágy altatóval
 Ez az asszony, az én anyám
 Szegény anyám

Egyszerre hetyke legény lettem
 A szűk szoknyákat hajszolám
 Fiam, lelkem, házasodj meg
 Könyörgött váltig az anyám
 Szegény lány legyen a párod
 Nem holmi cifra úri lány
 És úgy intézkedj, hogy jövőre
 Már nagyanya legyen az anyád
 Szegény anyád

De nekem cifra céda kellett
 Ki pénzért mérte csókjait
 Így anyám mindenét eladta
 Mindent a zálogházba vitt
 Éjjelente munkát vállalt
 Hogy sok pénzt keressen reám
 És mikor már nem tudott adni
 Én megütöttem az anyám
 Szegény anyám

A lejtőn nem tudok megállni
 Csak folyton bűnözöm tovább
 Míg végül gonosztevő lettem
 Házigazdám a porkoláb
 Egyszer csak becsapódott
 A börtönajtó énreám
 Egy asszonyt hallottam zokogni
 Siratott engem az anyám
 Szegény anyám
 A börtönömről napsugár szállt
 Ha jött anyámtól üzenet
 Hol egy-két jó falatot küldött
 Hol egy vigasztaló levelet
 Egyszer elmaradt minden
 Bús és árva érzés szakadt rám
 Évek múltán, mikor kikerültem
 Hallottam, meghalt az anyám
 Szegény anyám

Sírja névtelen és pusztá
 Egy fillérem se volt, hogy költsek rá
 Így újra loptam és a pénzen
 Feldíszítettem a sírod anyám
 Mit bánom én, ha rajtakapnak
 Netán pár évet is sóznak reám

Rózsák tövében, szegfűk ölén
Alussza álmát a jó anyám
Rózsák tövében, szegfűk ölén
Alussza álmát egyetlen anyám
Szegény anyám

Elnézést kívánok

(Más a hibás...)

Ha Brüsszel a pokol és Budapest a mennyek
Hazám, mutyi mid van, maradjak vagy menjek?
Gyűlölet a téglá, amiből épül a fal
A baj, hogy a magyar kifele él, befele hal
Szabad választások szabad nudi nobiles
Demokrácia mondd, te veled mi lesz?
A GDP-t elnyomja a helikopter hangja
Amíg szorgos a hangya, gyors az Anti-lop
Hetero büszkén keresztény teremtményei az Úrnak
A béklyók csavarai nem igazán lazulnak
Szeretetről papolsz, de félelemben tartasz
A nemzeti öntudat belenyugodott, hogy balf*sz
A migránst utálni, de nem járni a falun túl se
A tv-ben külföldiek általi a szúrt seb
Parasztkitűzésből világi a minőség
Egy valamit tanultunk (mit?), mindig más a hibás
Magyarország, rajtad egy osztrák szemé
64 vármegye kopott álmennyezete
Ha nem voltál itt előbb, akkor most ne gyere
Mert rád ijaz a magyar, lováról hátrafele
Akinek egyik szemé csík, másik nevet magán
De a felelősség súlya, hogyha kell, lepereg f*szán
Rabok legyünk vagy szaladok? túl Anglián, Kanadán
Ki maradt itt, akinek szólhat a balladám?
Közben az ország jobban teljesít, hú, ez f*szság
Ha saját céged van itthon, az a legnagyobb rabság
Amit akar a propaganda injektálja tebeléd
Csak az sír, akinek van, de ott sosem elég
Addiktívan éhes, nyíltan lop, minek is álcázza?
Őskeresztény, ki nem járt Isten házába!
De mi szavazzunk rájuk, azért van itt némi humor
Inkább lennék egy nyugdíjas bálon a viagrás cukor
Míg a koala kihal, oxigén bár: mi jön még?
Tetteinktől múlik végleg el a dicsőség
És hazám: te fekszel mindezek alá
Ezt elb*sztuk itt ideje korán
Hazám, te mégis fekszel ezek alá
Ezt elb*sztuk itt ideje korán
Ideje korán. Bocsi, nem KORÁN
Azt nem szabad kimondani

Alap, hogy normál

Kettő szó köré, ha kell, az egész életet megmagyarázom
Alap, hogy normál, hogy ha mindezt levágom,
Legyen az fuxok meg buxák között vagy kint az utcákon
Akár egy tengerparti édes, vagy egy kisvárosi rémes álom
Ha szélesvásznos egy történetbe mászom,
Azon nem nekem kell paráznom, hogy eredetinek látsszon,
Mégis a gondolattal eljátszom és azt hiszem, hogy vágom,
De rá kell jönnöm, a realitás nem az én világom,
Éjjel-nappal csak p*nákon, agyam siklik a piákon,
Fiatalkori ákombákombom, ha már lejárt a diákom,
Szülői ágon nincs termés a családfánkon,
Vajon kihúzó-e a sz*róból, ha vastag a bőr a pofánkon,
Rendőrként csak a fánkon, drogriadó Paul van Dykon,
Minden műanyag meg nylon, életem halálom a kezébe ajánlom,
Karika és csík, függöny punnanyk meg dzsík,
Aki nem bökö az szívet, aki nem szív iszik,
Tegyük fel, mi velük együtt nőünk fel, hogyan járunk úgy
Ha igazán soha nem kelünk fel, na tegyük fel
Mi velük együtt nőünk fel, hogyan járunk úgy
Ha igazán soha nem kelünk fel?

Ref.

Vágod, hogy normál, alap, hogy normál (x4)

Normál

Nagy furmány, mint egy ormány beszippanója a pénzt a politika,
Hogy az Orbán-kampány kormányozta autósztroda
Miatt nőtt meg az adód száma, min nem autóztál soha,
Közben nincsen nálad della, Uránba gyalog mész már hatodjára,
Alap, hogy normál, de már zavaros, ha szólnál,
Hogy nincsen zseton zsiga meg Chivas Regal,
De közben simán szekál, hogy a korrupt állam pórul járna
Ha nem lenne ennyi borult káva bent a bor utcába'.
Hey, besokall az agyad: „most mér’?”, váratlan csak az üresség árad
Nem pazarlod el az adrenalin-tárad,
A cölöpök alig állnak, nem építhetsz stabil várat,
Add meg amit várnak, dolgozz, állj be rabszolgának
Hidd el rád szólnék, hisz ez csak pár sor még, az ötlet álomszép,
Jófejnek látszódnék, ha nem csak rájszolnék, meg
Hát mér én pont én a kretén, (Máté, ki is vagy te valójában?),
Hi, bye-bye self egy ártány s*gg,
Ódonnak a zajai gyakran bűdösek,
Kevesebbre viszek, mint Shrek, mert dumáim nem olyan élesek
Nem ogre vagyok, hanem hombre ezért a nevem sem lehet Shrek
Mellesleg, értelmet próbálok adni az értelmetlennek
Végére is definiálgatok, az iskolában is erre kértek meg,
Szlengeket megjegyezgetek, mint vicces gyerek incselkedek
Enélkül sz*rt sem értek, esetleg nyelveket beszélek,
De nem vagyok jó nyelvészlelek, talán elenyésző, amihez értek
A lehetőség sem témérdek, nincs előrébb az érdek
Elhatalmasodtak már ezek a társadalmi különbségek,
De engem nem érdekelnek, befásultam végleg...

Ref.

Vágod, hogy normál, alap, hogy normál (x4)

Vágod, hogy normál, itt az alap, hogy normál (x8)

Vágod, hogy normál, alap, hogy normál (x4)

Húsz Parancsolat

Egy, ha dámádra ráragad a dráma, sose említsd meg neki, hogy drága a nadrága.
Kettő, ha haját vágat, megújul eleganciája, arroganciával enged utat p*ncijába.
Három, sose vágd szájon, se a szavát félbe, ne említsd, ha megcsíp szaga a szemből fújó szélben.
Négy, légy kedves, és szinte mindig őszinte, ne legyen oka panaszra, akkor se, ha azt hitte.
Öt, szerszámod sose mondjon csütörtököt, jobban nyeli ő a nyerset, mint a sütőtököt.
Hat, egy igaz mosoly minden nőre hat, hogy jobban ismerd őket, fontos az öntudat.
Hét, holtodig tanulod a leckét, úgy szeress egy asszonyt, mint anya gyermekét. (I Love You!)
Nyolc, légy velük egyenes, különben elkallódsz, addig él a románc, amíg van torkodban gombóc.
Kilenc, nem tudhatod smink nélkül belőle ki lesz, reggel a lapos hessz, aztán kocc, hogyha nem tetszik.
Tíz, legyél te tűz, ő a víz, nem gond, ha nem ollózik a nő megfeythetetlen kvíz.

Nem értem, mi a baj, hogy mit mond mit akar.
Már megint mi zavar? A nő csak felkavar (mi?)
Nem értem, mi a baj, (Szerinted?) hogy mit mond mit akar. (Na jóól van)
Már megint mi zavar? A nő csak felkavar (téged)
Nem értem, mi a baj, hogy mit mond mit akar.
Már megint mi zavar? A nő csak felkavar.

Egy, ha úgy érzed kedveseddel már nem megy, tök mindegy ki a felelős te soha ne veszekedj.
Kettő, még ha ez néha meghökkentő, egy érintés, egy jó szó is lehet életmentő.
Három, nőnek lenni nem egy leányálom, úgy járj végig utadon, hogy az nekik ne fájjon.
Négy, jobb ha nem csak a gatyád után mégy, lehetsz mindenhol kemény, de inkább erős légy.
Öt, hol a szíved választotta, lelked oda köt, ne add fel ha várni kell, de úgyis a nő dönt.
Hat, a rózsaszín felhő könnyen vakíthat, de semmi nem ér annyit, mit a szerelem adhat.
Hét, időben kérdezd meg a nevét, ha nem vagy benne biztos, tapogasd ki a hát a nemét. (Szemét!)
Nyolc, jobb, ha magad után elpakolsz, vajon melyik a jobb, ha a csajod vagy a muterod oszt.
Kilenc, még hogy ha az egyensúlyodba megbillensz, maradjon némi józan eszed, különben megfizetsz.
És végül tíz, nem csak magadban, benne is bízz, nem komplex az üzenet, csak annyi, hogy ne habizz.

Nem értem, mi a baj, (Szerinted?) hogy mit mond mit akar. (Na jóóvan)
Már megint mi zavar? A nő csak felkavar (téged)

Nem csak egyedül

A nő... furcsa egy teremtes...
Üres a hitelkártya, csak a hited bántja
Mondd, az egyik combod a másikat miért nem látja?
Amíg folyik a lé, minden oké, Erzsébetből Penelopé
Antik a kanapé, a romantika a napé
Annyi humor van benned, mint amennyi ész,
Nekem drágább vagy drágám, mint amennyit érsz
Mindened a státusz, a Symbol, a szimbólum,
Kedvenc regényed a „Hogy élj f*szikból?” fórum.
Csörög a zseb, pörög a far, vihet téged, aki akar
Lehet neked az a baj, hogy Baja nem Dubai
Attól, hogy fal a férfi faj, mint a falafel,
Nem te vagy az érdekes, hanem a karakter
Bezzeg a dzsuva nem zavar, csak legyen rendben a haj
Kondi, szoli, műkörom, mely ápol és eltakar.
Oh-oh-ooh mely ápol és eltakar.

Nem csak egyedül te vagy ezen a világon!
Nézzél már körbe szét!
A szemed igen, de a szavaidat nem imádom!
Pillanatra maradj még!
Ide figyelj, nézz ide, ne oda el!
Nem veszed észre mit adok!
Ne a szerepekkkel, hanem az eszeddel.

Szerte-szét, a szinglilét szimplán terjed szét
A syndicate, szirénekké válnak a szende Cyntikék.

Pesti lányok, kisebb gázfröccs, haladatok fékkel
Rokonná válik az országnak lassan az egész 7 ker
Ha kisujjam nyújtom, tövéből húznád a bal karom
Ha jobban néznél ki, kizuhannál az ablakon
Minden szempont a szemkont
Hogy ezer irányba tetszelegj,
Itt az a foglalt dáma már, akin éppen fekszenek.
Csak a csokoládé nyugtat, ha rálátsz a csinosakra,
Aki a kicsit nem becsüli, az fürgén simogassa
Ha szeretem benned mi nincs, hát megkapom, ami van,
Ez az ürességek teljessége hétköznapián.
Aki belátta, lezseren „plezseri”, itt nincsen apelláta,
Inkább belül, mint kívül ragyogjál a sok aberráltra.

Nem csak egyedül te vagy ezen a világon!
Nézzél már körbe szét!
A szemed igen, de a szavaidat nem imádom!
Pillanatra maradj még!
Ide figyelj, nézz ide, ne oda el!
Nem veszed észre mit adok!
Ne a szerepekkel, hanem az eszeddel. (x2)

FankaDeli:

Álmodtam

Egyszerű koncepció, pár pózer r*ngyó,
Akinek egy Audi a hintó,
Benne centet hallgat a gringó
F*sat, mint a ringló!
Magyarország ez vagy!
Nem is csodálom, ha a szerencse elhagy!
Ahol rendőrök taposnak át lóval ártatlanokon!
Ahol csak a Barátok Közt-öt kapod egy fáradt napodon,
Pár fonetikus gondolat metszi át pillantásom,
Itt egy csepp mámorért is, ha kell kutatásom!
Szeretném, ha rám néznél, hogy elfordulhassak csendben!
Minden tettem átlátszó,
ez a k*rva pálinka is csak egy átszálló, agyam rejtett féltékére!
Póráz vágyaim vérebére,
Mert, egyszer esküszöm a lelkemre, a butaság plázájának üvegét öklömmel verem be!
Én másznék ki, ti meg ugráltok a verembe!
Nekem is volt pillangó a zsebemben, nem színes, hanem szúrós!
Igen, errefelé a tinikor húzós, mikor a legjobb barátod a pultos!
Na akkor, akkor gondolkodj el azon, hogy miért van hátrébb a család, mint a haszon, a profit!
Nézd meg a Ferit meg a Tomit! Magyar gyerekek!
Mindjárt kezdődik a koncert, a drukktól remegek!
Aki látott tudja, hogy rappelek nektek, mintha én közvetíteném a világon az utolsó percet!
És mire vége a shownak, tapsotok olyan nekem, mint egy csónak a mennybe!
Ti itt maradtok bennem, kerüljek bármilyen messze!
Ti itt maradtok bennem, kerüljek bármilyen messze!
Bármilyen messze...

15 évesen álmodtam, hogy egyszer a színpad lesz alattam és Feri nektek rappel!
Ne csörögj még óra, az álmod ne vedd el!
De holnap sulis, igen anyu gyere, kelts fel! (x2)

14 évesek seggbe b*sszák egymást, az egyik fasiszta a másik szektás!
Mindenki keresi a helyét, valahova tartozni kell!
Pedig attól még nem vagy kevesebb, ha kicsi a mell!
Amit én mondok, az volna az obszcén szemét szöveg!

Én meg a TV előtt kapcsolom be a biztonsági övet!
 Szerinted ez jó így? Hogy a p*rnó meg a talkshow hódít?
 Angolul van, nem baj, mehet a m*thafucka'!
 De ha én azt mondom, hogy f*sza, az a médiában para!
 Tessék, kérem szépen ezt önök kérték!
 Mindegy milyen a lépték, városi vagy országos!
 Ja, az egész totál f*s!
 Meglátsz egy rendszámot, és egyből románozol!
 NC meg 10 lemez velem meg barátkozol!
 Nem egy meg nem kettő haverom szlovák, cseh, ukrán!
 Nézd meg egy fesztiválon egy horvát és egy albán ugrál mellettem!
 Fankadeli rapben veretlen!
 Nem egy meg nem kettő a cigány haverom!
 Akik szerint dzsugel a vakerom!
 És a bőrünk színe, le lesz sz*rva, mikor Isten előtt lépünk a színre!
 Én b*zd meg sírok mikor látom Izraelt meg Irakot,
 Hogy napalmot dobna a kertbe, miközben a kiskrapek nyomja a kirakót!
 Ez b*zd meg a Föld, a világ 2006-ban!
 Egy szakadt farmer rajtam, és közben ordítom:
 „Te leszel az utolsó, aki felé a stukkerem fordítom!”
 Egy szakadt farmer, és közben ordítom:
 „Te leszel az utolsó, aki felé a stukkerem fordítom...”

15 évesen álmodtam, hogy egyszer színpad lesz alattam és Feri nektek rappel!
 Ne csörögj még óra, az álmod ne vedd el!
 De holnap sulis, igen anyu gyere, kelts fel! (x2)

Én egy kertet szeretnék, feleséget, pár gyermeket!
 Akiket úgy, mint engem apám, szívből és igazán nevelnek!
 Akikkel együtt küzdök és nevetek!
 Akik majd valószínűleg megkérdezik:
 „Na Apu, miről szóltak ezek a lemezek?”
 És majd én azt válaszolom, hogy nekem ezek a sorok között volt a fény, az út, az a bizsergés!
 Ez Magyarország, itt nem sok a fizetés, itt nem jó fej a miniszter!
 Mindenki napról-napra pirickel, átível egyik hitelből a másikba,
 ezresről-ezresre, de ha pároddal vagy kettesbe kit érdekel az adó, a híradó?
 Vagy karrier, vagy boldogság! Tessék, döntsél riadó!
 Nem sok idő van rá! Talán mire a fejedhez kapnál már késő...
 Éppen ezért ez a szám is csak egy véső, tőlem neked,
 Hogy vakarjuk ki magunk együtt a sz*rból!
 Az én kezem mikrofont, a tied mindegy mit markol!
 Csak fogd erősen!
 Hogy a jövőd, és ne pedig terhet láss a csecsemőben...
 Hogy a jövőd, és ne pedig terhet láss egy csecsemőben...

15 évesen álmodtam, hogy egyszer színpad lesz alattam és Feri nektek rappel!
 Ne csörögj még óra, az álmod ne vedd el!
 De holnap sulis, igen anyu gyere, kelts fel! (x4)

Beton.Hofi:

Tiszalök

(Baby citromail gangsh*t
 Citromail gangsh*t
 Rokirokirokirokirokkkkkkk)
 Bizit, bizit, bizit, mutasd meg a bizit
 Sok a bukó para és a kölyök behabizik
 Az élet behamuzik, be-be-be fulladozik
 Kamu CV (jah), de fullon a pozik

Az idő lapos kör ez mindig visszaköszön
Azt, hogy megváltozunk... tudod abban hisz a t*köm
Vannak hallgatóim - baby - Tiszalökön
A kritikáitokat én könnyen visszalököm

Minden, ami jó már megvolt
Nekünk jóból megárt a sok
Nem keresem a bajt csak a nevemet
Mondtad, hogy éljek a mának
Meg egy k*rva nagy elvárásnak
Én meg mondtam, hogy többé már ne keress

Ez nem Gotham city, ez Cinema City
Mégis ez az, ami a fájtám kiegészíti
Mesélj valamit nekem erről a korról Siri
Az idegrendszerem: Szibéria, Novoszibirszk
Tizit, tizit, tizit, belövöm a tizit
Velem van a lelátó az edző bennem bízik
A csajod bennem bízik
És ha nem nézem az üzeneteket,
Mikor veled van úgy is bedepizik

Az idő lapos kör ez mindig visszaköszön
Azt, hogy megváltozunk, tudod abban hisz a t*köm
Vannak hallgatóim - baby - Tiszalökön
A kritikáitokat én könnyen visszalököm

Nekünk fekszik a homokóra (x4)
Minden, ami jó már megvolt
Nekünk jóból megárt a sok
Nem keresem a bajt csak a nevemet
Mondtad, hogy éljek a mának
Meg egy k*rva nagy elvárásnak
Én meg mondtam, hogy többé már ne keress
Nekünk fekszik a homokóra (x4)

Krúbi:

Orbán, v*rd ki a Ferinek

Feszül a húgyhólyag, megittam pár korsóval
Beszaladok gyorsan egy nyilvános mosdóba
Az egyik fülkében egy ürge épp a f*st tolja
Másikon lábbal kopogok kezem be ne mocskoljam
De azon is kikiált valaki, hogy: „bocs foglalt”
Mit csináljak a nadrágomban duzzadó ostorral
Oh, jól van látom van itt egy harmadik fülke
Ami elsőre a tekintetem elkerülte
Ha foglalt azt a kilincsnél a piros szín jelzi
A zöld azt jelenti, hogy szabad, mehetek vizelni
De ez a fülke valahogy piros fehér és zöld egyben
Benyitok és megpillantok két alakot öltönyben

A k*rva istenit ez az Orbán meg a Feri
Orbán teli erőből a Feri f*szát v*ri
Csak állok ott a lábam, mintha le lenne ragasztva
De ők rá se rántanak, nem úgy, mint a f*szra

Orbán, v*rd ki a Ferinek (x3)
Orbán, gyere v*rd ki a Ferinek
Bírd még egy kicsikét Feri (x4)

Körbenézek most látom, hogy itt állunk már százan
A százból 40 ember talpig narancssárgában
Szóval a száznak a kétharmada talpig narancssárgában
A pénzt dobálja Orbánnak a nevét kántálva
Szurkolnak neki, hogy juttassa el Ferit a csúcsra
De Orbán flesseli a szitot csak az időt húzza
Túlrántja a f*tymát könnyek gyűlnek Feri szemében
De közben serényen gyűlik a lé kettejük zsebében
A bal oldalamon pirosban áll hat darab nyugger
Sírva kántálják, hogy: „Feri ne menj el”
De Orbán akaratlanul is túl jól bánik a f*sszal
Jobb és baloldal együtt készül a nagy pillanatra

A maradék ötvennégy ember undorodva nézi
Hogy mi a f*szért vagyunk még itt azt senki sem érti
De mégse merjük elhagyni a mosdónk
Mert csak a húgy és szarszagban érezzük magunk igazán otthon

Orbán, v*rd ki a Ferinek (x3)
Orbán, gyere v*rd ki a Ferinek
Bírd még egy kicsikét Feri (x4)

Te miből gondolod, hogy Ferinek van f*tymája?

Nehézlábérzés

Krr, krr, krr
Születési évem: '94
Anyád '92-be megvolt a mosdóba a tescoba Szentendrén
A demokráciát csak úgy hívom, szevasz bátya
Bár ne ütött volna ennyire az apjára
Mi ez a nagy láрма?
Ja, csak a Krúbi v*ri a f*rkát rá megint egy vak lányra
(Ááááá!)

Na figyelj már ide te kutya

Ilyen az élet te kutya
Üljél le szépen te kutya
Azt tűnjél el innen te kutya
Hozzad a botot te kutya
Az is a dolgod te kutya
Az anyád egy l*vnya, már mindenki d*gta (úgy van)

Az alakom mostanában nem olyan bomba
Rakódott egy kis zsírpárna a pocakomra
Bár ilyen éttrend mellett nem is várok nagy csodákra
Minden este anyád p*nciját zabálom vacsorára (Vú!)

Az aztán a kalória bomba
A szöveged az kamu, de valódi a gomba
Mi a f*rkamon át megfertőzött 120 lányt
A húgod nem győzi vakarni az án*szát
Vasárnap egész este nála voltam
Aztán a gázra hazafele rátapostam
A jogsim oda, rendőr mondta: Party over
Pedig én csak beálltam a parkolóba
Gimiben is így jártam, a tornasorba beálltam
Aztán magamat egyből az igazgatónál találtam
Még eljárást is indítottak b*szki
Pedig esküszöm a tanár mondta, hogy hozni kell tesire lasztit
Énekórán mindig kottán voltam
De az órákhoz jó párszor hozzászóltam
Mondtam: „Hull a szilva a fáról, most jöttem az anyádtól”
Sej haj, ruca ruca kutya r*banc nyeld le
(Csak ha beköltözhettek) azt mondtam neki persze
Nézd csak meg a Bodrit, ő is ott lakik a kertben
És full beleillene az új rappedbe
Figyeld meg
(Vaú, vaú, vaú)

Nincs gond baba, van még bító
Van Krúbi-múbi van még nívó
Nincs nínó, izzon a gampino
(Krr, krr, krr) (x2)

A bal h*rém az nagyobb, mint a jobb
És van, hogy reggelente szülészorvost hívok mert akkorát sz*rok
Nem mondhatjátok lányok, hogy nem vágom milyen szülni
De minden utódom vízbe fojtom, mert rasszista vagyok
De amúgy vágyom már rá, hogy legyen egy gyerekem,
Ha egyszer fehérét sz*rok esküszöm, hogy felnevelem
Ketchup mustár gulyáskrém van a burgeremen
De tegnap csak egy banánt verettem a munkahelyemen
Az irodámban voltam
És miután benyomtam a banánomat, nyomban a kukáig elgyalogoltam
Magamban gondoltam: csak úgy simán beledobjam?
Vagy inkább legyenek jó arc, vigyem ki a folyósóra
Mert ott kint is van egy szemetes,
Ha bevonzza a legyeket
A banánehéj, az ne itt bent zavarja az embereket
Na mi legyen?
Á, tőlem a fegyelem az idegen
Kidobom, hazamegyek és k*verem
A Krúbi vagyok, mindenkit full lesz*rok
A Krúbi vagyok, azt csinállok, amit akarok
De ahogy a kuka fölé hajolok, látom már van benne egy banán
Anyád, valaki nálam is lazább

Felkiáltok, hogy: „Nee...”

Na milyen volt a sztori? Tetszett?

Elpazaroltam vele életedből egy percet

De még ilyenkor is olyan forró a szövegem, hogy serceg

A 112-t csörgesd meg

És mondd be, hogy hallottál a Krúbitól egy rapped

Rendőr, mentő, tűzoltó egyből megjelennek

De előbb a banánomról anyád véleményét is kérdezd meg (Ah, ah, ah)

Nincs gond baba, van még bító

Van Krúbi-múbi van még nívó

Nincs nínó, izzon a gampino

(Krr, krr, krr) (x2)